

## Tre Prædikener

af

Magister Nicolaus de Dacia,

meddelte af

Kand. T. Skat Rørdam.

**D**e her meddelte tre Prædikener har jeg afskrevet efter et Haandskrift i Bibliotheket paa Merton Kollegium i Oxford, til hvilket Bibliothek det er givet af dets Stifter Will. Reed Biskop af Chichester (1369—85), og det har saaledes udgjort en Del af Grundstammen til dette mærkelige gamle Bibliothek, som er et af de ældste i Evropa og efter Sigende ikke har undergaaet nogen væsentlig ydre Forandring siden dets Stiftelse.

Haandskriftet indeholder en Samling af Prædikener af 33 forskellige Forfattere, blandt hvilke der forekommer en Mag. Nicolaus de Dacia, der angives som Forfatter til to Prædikener og, hvad jeg nedenfor skal vise, sandsynligvis ogsaa maa være Forfatter til en tredie. Alle Prædikenerne ere udentvivl holdte i Paris, da Samlingen ifølge en Tilskrift foran i Bogen er gjort i denne By. Hvad angaar selve Haandskriftet, da er det fra den første Halvdel af det 14de Aarhundrede, ikke yngre end 1350<sup>1</sup>. Det er

---

<sup>1</sup> Paa den forreste Side er nemlig med en anden Haand skrevet, at Will. Reed Biskop af Chichester (1369—85) har kjøbt det af Thom. Trillek Biskop af Rochester (1364—72). Det maa altsaa have været til omtr. 1370, og da nu denne Tilskrift tydeligt er en hel Del

skrevet med en god og læselig Haand, men i høj Grad skjødesløst; ikke blot er Retskrivningen endnu mere uregelmæssig og fejlfuld, end det i Almindelighed er Tilfældet med den Tids Haandskrifter, men selve Indholdet og Sproget er behandlet med samme Skjødesløshed, saa mange Steder ere meningsløse paa Grund af oversprungne Ord og grammatikalske Fejl. Imidlertid kunne ikke alle disse Fejl tillægges Afskriveren, da selve Forfatterne fra den Tid mishandlede det latinske Sprog efter yderste Evne baade med Hensyn til Orddannelse og Ordføjning, og derfor kunne ogsaa en stor Del af Fejlene uden Betænkning tillægges Mag. Nikolaus. Af denne Grund har jeg ogsaa kun rettet Texten, hvor der aldeles tydeligt fandtes en Skrivfejl; hvor det var muligt at forbinde nogen Mening med Ordene, som de staa, har jeg beholdt dem, eller hvis jeg har rettet dem, har jeg i en Note anmærket dette. Hvor et Ord forekom mig at mangle, har jeg tilføjet det i Klammer. Hvad Retskrivningen angaar, da har jeg ikke taget noget Hensyn til Haandskriftet, men fulgt den nu almindelig reciperede.

Efter Ønske af »Samlingernes» Udgiver og til læge Læseres Fornøjelse har jeg hertil føjet en fri dansk Oversættelse af den første Prædiken »om den salige Nikolaus«. Jeg har valgt denne, uagtet de to sidste ere af større theologisk Betydning, fordi den foruden at føre Læseren ind i hele den Tids Skriftudlægning og Prædikemaade i Almindelighed tillige giver et meget godt Billede af Datidens bedre Helgenprædikener, Noget som vistnok i det Hele er Læserne temmelig ubekjendt og derfor ikke være dem uden Interesse.

---

Da de to første af de meddelte tre Prædikener i Overskriften angives at være af en Mag. Nicolaus de Dacia, saa kan hans Forfatterskab til dem ikke drages i Tvivl, saalænge vi ikke kjende mere til hans literære Virksomhed end nu.

---

ynge end selve Haandskriftet, kan dette ikke være senere end 1350, maaske kunde det endog ligge temmelig nær ved 1300.

Men det fortjener dog at bemærkes, at der findes endel Lighedspunkter mellem disse to Prædikener, som betydeligt bestyrke dette ydre Vidnesbyrd. Hele Behandlingsmaaden af Themaet er den samme, den samme Tanke om Guds Ords Lighed med Ilden forekommer i begge udført med næsten de samme Ord, væsentlig de samme Forfattere citeres, et enkelt Skriftsted (Jer. 23, 29) forekommer endog citeret paa samme fejlagtige Maade og med den selvsamme allegoriske Udlægning.

Derimod kunde der vel være Tvivl om, hvorvidt den 3die Prædiken med Rette tillægges Mag. Nikolaus. Baade nævnes der ingen Forfatter i Overskriften, og desuden findes der indre Uligheder. Saaledes forekommer der i Nr. I 16 Citater af G. T., 2 af N. T. og 30 af andre kirkelige Forfattere, i Nr. II 19 af G. T., 4 af N. T. og 21 af andre Forff., i Nr. III derimod ikke mindre end 33 Citater af G. T. og 15 af N. T. og kun 10 af andre Forff., og medens disse Citatater, især de bibelske, i I og II i det Hele ere nøjagtigt anførte, saa citeres der meget skjødesløst i III, ja Steder anføres som bibelske, der ikke ere det. Hertil kommer Forskjel i Citationsmaaden; thi medens i I og II altid de bibelske Bøger anføres, af hvilke Citaterne ere hentede, og næsten altid med Angivelse af Kapitlet, saa forekomme de ofte i III uden Angivelse af, at de ere Citat, eller indførte ved *scribitur*, *dicit quidam*, og paa et Sted nær altid uden Kapitel-Angivelse. Imidlertid tror jeg dog, at disse Omstændigheder ikke ere tilstrækkelige til at frakjende Mag. Nikolaus denne Prædiken. Hvad nemlig det angaar, at han ikke nævnes i Overskriften, da er det bekjendt, at Udeladelsen af Forfatterens Navn i slige Samlinger næsten altid betegner, at det følgende Stykke er af samme Forfatter som det foregaaende, og dette er her Nikolaus's Prædiken paa 17de Søndag e. Trin. (Nr. II), og at han senere er bleven anset som Forfatter af III, derfor vidner, at der i Randen af Haandskriftet, skjønt med en senere Haand, er skrevet et stort N, hvilket neppe kan betegne noget andet

Navn end Nikolaus. Hvad det angaar, at han i III citerer Skriften, især N. T. hyppigere og andre Forfattere sjældnere, og at han har en anden Maade at citere paa, da kunde dette ganske vist tyde paa en anden Forfatter, men det vil ogsaa meget let kunne forklares ved at antage III for at være fra et andet Tidspunkt i hans Liv end I og II, og det ligger da nærmest at antage III for at være nogle Aar ældre, da de to første vidne om større Belæsthed og større Sikkerhed i hans Kundskaber. Saaledes vilde man idetmindste naturligst forklare disse Forskjelligheder, hvis han udtrykkelig nævnedes som Forf. til III. Hertil kommer, at han i III ganske paa samme Maade som i I og II deler og underafdelar sit Thema. Og endelig synes den Omstændighed at vidne for, at Forf. af II og III er den samme, at der i Begyndelsen af begge disse Prædikener betones, at Prædikanten ikke skal øse sin Prædikens Indhold af egen Forstand, men af hvad der gives ham af Gud. Jeg synes saaledes, at der er idetmindste lige-saa meget, som taler for Nikolaus's Forfatterskab til III, som imod, og jeg har derfor ogsaa taget denne Prædiken med, for ikke muligen at bortkaste noget af de faa Mindesmærker, vi have om vore Landsmænds theologiske Kundskaber før Reformationen.

Men naar levede nu denne Mag. Nikolaus, og hvem var han? — Det første af disse Spørgsmaal ville vi nogenledes sikkert kunne besvare. Han citerer nemlig mange theologiske Forfattere, og af disse er den seneste Pave Innocents d. 3die (1198—1216). Altsaa han maa have levet efter Aaret 1200. Og paa den modsatte Side have vi 1350 som Grændse, da Haandskriftet, som ovenfor er vist, maa være skrevet i det Seneste ved den Tid. Og naar vi herhos bemærke den meget depraverede Tilstand, hvori dette paa mange Steder befinder sig, da tyder dette utvivlsomt hen paa Afskrifters Afskrifter tagne af det oprindelige Haandskrift, og vi føres derved idetmindste en 20—30 Aar længer tilbage i Tiden, saa at vi kunne sætte 1320 som den

Grændse, efter hvilken disse Prædikener ikke kunne være holdte. Vi kunne imidlertid gaa Tiden nærmere, naar vi at se hen til, at de bibelske Bøger i I og II temmelig stadigt citeres med Angivelse af Kapitlet. Dette kan ikke vel tillægges Afskriveren; thi han vilde da sikkerlig have gennemført det overalt og ligeledes tilføjet Kapitlerne i III, hvor det kun findes én Gang. Altsaa henvises vi her til en Tid, da denne Inddeling var i Brug, d. e. efter Aaret 1240. Enten nemlig Kapitel-Inddelingen er opfunden af Stefan Langthon († 1227) eller af Hugo a St. Caro († 1262), saa synes dog saameget at kunne sluttet med Sikkerhed af Beretningerne herom, at den først er kommen almindelig i Brug ved Hugos *Correctorium biblicum* (omtr. 1236). Maaske kunde man endog, forudsat at III er af Nikolaus og nogle Aar ældre end I og II, bestemme Aaret 1240 som det omtrentlige Tidspunkt, paa hvilket Nikolaus har holdt disse Prædikener, fordi der i III kun en eneste Gang ses hen til denne Inddeling, hvilket kunde synes at tyde paa, at Forf. endnu ikke var bleven fortrolig med denne nye Opfindelse. Det samme Tidspunkt føres vi ogsaa til derved, at de øvrige Forfattere af Prædikenerne i denne Samling synes at have levet paa denne Tid<sup>2</sup>; der nævnes saaledes blandt dem Everardus de valle scholarium († 1280), Joh. de Aurelianis (sædv. kaldet de Allodio, † 1279), Henrik af Gandau († 1293). Ogsaa en anden Omstændighed bestyrker dette; der er nemlig en paafaldende Lighed med Wilhelm af Auvergne's (Biskop af Paris, † 1248) Prædikener, i hvilke vi møde ganske den samme Udstykning af Themaet, et Sted i hans Prædikener synes endog utvivlsomt at have været Forbillede for Nr. III (se hvad jeg ved denne har anmærket), saa det var ikke utænkeligt, at Nikolaus havde været paa-

<sup>2</sup> Desværre er det Resultat, vi kunne uddrage heraf, ikke meget sikkert, da disse Mænd i det Hele ere ubekjendte; jeg kjender kun de nævnte tre af alle de 33 Forf. Fortegnelsen over dem alle haves i: *Coxe, Catal. codd. mss. in collegiis aulisque Oxoniensibus*, Oxon. 1852. Pars I. Catal. codd. coll. Merton. (Nr. 237) Pag. 93.

virket af denne Mand; men det kunde rigtignok ligesaavel være sket ved hans Skrifter som ved hans Tale. Jeg tror saaledes, at det herved er gjort temmelig sandsynligt — Visshed vil der neppe kunne være Tale om —, at Nikolaus har holdt disse Prædikener omtrent 1240—50. Et Punkt skal jeg endnu omtale, som kunde forekomme Andre, ligesom det fra først af forekom mig, at ville være temmelig bestemmende. Det er hvad han i III omtaler, at Pariser Studenterne udstødte de Usædelige af deres Samfund, hvilket jeg antog, kunde sammenholdes med en Forordning for Pariser Universitetet fra 1279<sup>3</sup>, at de dovne Studenter og de, som gave sig ud for Studenter uden at være det, skulde ekskluderes. Men det synes dog snarere, at Nikolaus taler om en Slags privat Mandstugt, som Studenterne holdt indbyrdes, hvorimod der i den omtalte Forordning bestemmes, at Magisterne skulde udøve denne Tugt, og dette er en offentlig Universitets-Handling.

Det andet Spørgsmaal, hvem Mag. Nikolaus var, er vanskeligere at besvare. For det Første var det tænkeligt, at han ikke var Dansk, skjønt han fører Tilnavnet *de Dacia*; thi som bekjendt omfattede Provindsen Dacia ved Pariser Universitetet baade Danmark, Sverrig og Norge, og ligesaa forholdt det sig i Dominikaner-Ordenens Terminologi<sup>4</sup>. Imidlertid er det dog det Sandsynligste, at han var Dansk; thi vi finde ikke sjældent Svenskere nævnede med Tillæget *de Suecia*, og Tallet paa de Nordmænd, som drog til Paris, har neppe været stort. — Forudsat nu at han var Dansk, saa fremkommer den anden Vanskelighed, at udfinde den rette blandt de utallige Niels'er, som forekomme i Danmarks Historie i det 13de Aarhundrede, hvilket er et højt

<sup>3</sup> Se *Bulæus*, Hist. Univers. Paris. Tom. III, p. 449.

<sup>4</sup> Saaledes var den lærde Petrus *de Dacia*, der var Rektor i Paris, en Svensker, født i Wisby paa Gotland, død 1271 i Skeninge i Sverrig (se *Gram*, Orat. de Orig. rei lit. in Dan. et Norv., Dän. Bibl. VII St. S. 491).

usikkert Arbejde, da det jo er meget vel tænkeligt, at hans Navn aldrig har været optegnet i Historien. Men forudsat at vi have hans Navn optegnet, da have vi fornømlig at søge en Vejledning til at finde ham deri, at han er Magister, en Titel, som paa Grund af den store Anseelse, den stod i,<sup>5</sup> sjældnen vil blive udeladt, hvor Vedkommende omtales. Og jeg har da fundet tre Magistre af Navnet Nikolaus i den danske Historie fra 1250 til 1320. Den ene er Mag. Niels Thorkilsen Kannik i Lund. Hans Død omtales i Liber daticus Lundensis under XVI Kal. Sept.<sup>6</sup> (d. e. 17 Avg.) saaledes: »Obiit Mag. Nicolaus Thorkilli subdiaconus, hujus loci canonicus«, hvorpaa der berettes om forskellige Gaver han har givet til kirkelige Øjemed, hvorblandt ogsaa til at holde Messer til Ære for Jfr. Maria, Ærkeenglen Mikael, Maria Magdalena, den salige Nikolaus, St. Katharina og St. Margrethe. Selve Gavebrevet, som haves hos Suhm (X. 705, fuldstændigt i Liljegrens matarium Svecanum I, 477 f.), er udstedt i Lyon d. 16de Avg. (in crastino assumptionis beatæ virginis) 1274. Og heraf kunde man da slutte, at han var død i Lyon d. 17de Avg. 1274, hvis ellers Beretningen om hans Død i den Lundske Liber daticus er paalidelig. Imidlertid er der en anden Omtsændighed, som gjør det sandsynligt, at han først er død d. 17de Avg. 1275. Det hedder nemlig i Hamsforts Chronologia secunda<sup>7</sup>: »A. D. 1275 moriuntur Ascerus canonicus et sacrista Roschildiæ VI Id. Aug. et XVI Sept. M. Nicolaus Trugothi filius, canonicus ejusdem loci«. Nu kan der ikke være nogen Tvivl om, at XVI Sept. er en Skriv- eller Tryk-Fejl for XVI Kal. Sept., da Hamsfort ellers altid betegner Datum paa denne Maade, og vi faa da ud, at en Mag. Niels Trugotsen Kan-

<sup>5</sup> Beviser herpaa haves i *Engelstofts* Afhandling om Fremmedes Studeringer i Paris, Skand. Museum 1802, IV, S. 61.

<sup>6</sup> Script. Rer. Dan III. 542, jfr. IV. 53.

<sup>7</sup> Script. Rer. Dan. I. 292.

nik i Roskilde er død netop et Aar efter en Mag. Niels Thorkilsen Kannik i Lund. Men denne Lighed leder let hen paa den Formodning, at der er en Fejl hos Hamsfort, saa at Navnet Trugothi hos ham er en Forvanskning af Thorkilli eller Trugilli; naar han siges at være Kannik i Roskilde, saa var det jo tænkeligt, at Beretningen herom var fejlagtig, eller at han havde været Kannik baade i Lund og Roskilde, Noget som ikke var usædvanligt<sup>8</sup>. Derimod er der Intet, der leder os til at tvivle om Rigtigheden af Aaret 1275; thi i ingen af de to først anførte Kilder tales om hans Dødsaar. Hvad angaar denne Mag. Nicolaus's øvrige Liv, da var han af Slægten Bille; han nævner nemlig i det ovenfor omtalte Gavebrev sin Fader Thorkil Bille. Dernæst nævnes han som en af Erik Glippings Tilhængere i dennes Strid med Jakob Erlandsen, og han blev som saadan bandsat tilligemed Kongen ved den pavelige Legat Guidos Bulle 1267<sup>9</sup>. Denne Omstændighed passer ganske godt med det sandsynlige Resultat, vi ovenfor kom til, at Mag. Nicolaus de Dacia omtr. 1250 har været i Paris. Antage vi nemlig, at han kort efter sin Tilbagekomst til Danmark er bleven Kannik i Lund, hvilket er det Sandsynligste, saa er det besønderligt, at han til sit Dødsaar 1275 ikke har avanceret højere op i Kapitlet end til Subdiakon. Dette er derimod forklarligt, naar han var Ærkebispens Fjende, hvilket kan have foranlediget, enten at han er bleven forbigaaet, eller at han har maattet forlade Lund for en Tid. Maaske har han ved hint Gavebrev af 1274 tilbagekøbt sin forrige Stilling. Hvorvidt han har været tilstede ved Kirkemødet i Lyon, lader sig ikke sige, da den sidste Session af dette Møde holdtes d. 17de Juli 1274, og hans Gavebrev først er udstedt d. 16de Avgust; og at han

<sup>8</sup> Se Riber Kapitels ældste Jordebog ved Kinch, i Ny kirkeh. Saml. I, S. 91.

<sup>9</sup> Script. Rer. Dan. V. 607, Hvitfeldt I. 272; vel nævnes han der ikke som Magister, men da han siges at være Kannik i Lund, kan der neppe være Tvivl om Identiteten.



ikke har deltaget i Fredsunderhandlingerne mellem Erik Glipping og Jakob Erlandsen for Paven, gjøres sandsynligt derved, at disse maa have været afsluttede i Slutningen af 1273 (Suhm X. 684); men at han ved saaledes at give alt sit Guds til kirkeligt Brug har tikjøbt sig den pavelige Naade, synes temmelig sikkert at angives derved, at hans Gavebrev er udstedt i Lyon, hvor Paven ogsaa efter Kirkemødets Slutning opholdt sig indtil ind i det følgende Aar. Efter at have erholdt Aflad, har han da tiltraadt sin Hjemrejse, og er død kort efter sin Hjemkomst, d. 17 Avg. 1275.

Den anden Magister af Navnet Nikolaus er Mag. Niels Jyde. Ham møde vi første Gang d. 21 Apr. 1267, da han i Egenskab af Erik Glippings Kansler underskriver et Diplom (Suhm. X. 600), og i Sept. samme Aar bliver ogsaa han som Tilhænger af Kongen belagt med Band af Legaten Guido ved den ovenfor omtalte Bandbulle. 1269 rejste han med Brev fra Kongen til Rom, for at klage over Jakob Erlandsen (Suhm. X. 625). Efter den Tid forekommer han adskillige Gange som Underskriver af Diplomer i Egenskab af Kongens Kansler, sidste Gang i Aaret 1280 (Suhm. X. 798). Sandsynligvis er han død ikke længe efter dette Aar; thi 1283 forekommer Biskop Jakob af Slesvig som Kongens Kansler (Suhm. X. 868).

Den tredje Nikolaus er Mag. Niels Rød (M. Nicolaus Ruffus), omtalt i Necrologium Ripense under VI Id. Maj. (10 Maj) saaledes: »A. D. 1272 obiit M. Nicolaus Ruffus, canonicus Ripensis et Parisiensis officialis et canonicus«<sup>10</sup>. Han synes at være den, paa hvem vor Tanke nærmest maa ledes hen, naar der spørges, hvem M. Nicolaus de Dacia var;

<sup>10</sup> Script. Rer. Dan. V, 548. Kinch, Riber Kapitels ældste Jordebog, a. St. S. 91, identificerer ham med Mag. Johannes Ruffus, omtalt smst. under IV Id. Jun. som død 1289; med hvad Ret dette sker, oplyses ikke, men det er imod Necrol. Ripense, da Johannes Rød ikke nævnes som havende Noget med Paris at gjøre, og de Gaver, han berettes at have givet til Kirken, ere aldeles forskellige fra dem, der tillægges M. Niels Rød.

thi om ham kunne vi med Sikkerhed vide, at han har været i Paris, da han endog har været Gejstlig der. Angaaende hans øvrige Liv, da ved jeg Intet videre om ham, end at han sandsynligvis har været af borgerlig Slægt fra Ribe, da flere Beboere af Ribe af Navnet Røeth nævnes i det omtalte Necrologium (se XIII Kal. Mart., III Kal. Jun., XII Kal. Sept., jfr. VII Id. Sept.) som døde i Begyndelsen af det 14de Aarh. Jeg haaber, at Hr. Adj. Kinch, som saa flittigt har beskæftiget sig med Ribe Stifts Kirkevæsen før Reformationen, ved Lejlighed vil kunne meddele os noget Nærmere om ham.

Hvad angaar endelig Mag. Nikolaus's Standpunkt som Theolog, da er det klart, at han har været paavirket af den skolastiske Videnskabelighed. Herfor vidner den Maade, hvorpaa han udstykker sit Thema i en Mængde Dele og Underafdelinger, saavel som at han citerer Aristoteles (i Beg. af II), og at han omtaler den skolastiske Bestemmelse om de positive Buds Gyldighed (i Slutn. af III). Men netop den affærdigende Maade, hvorpaa han behandler denne Bestemmelse, viser, at han ikke egentlig har sluttet sig til den skolastiske Theologi. Dette antydes ogsaa derved, at han i det Hele ikke citerer de egentlig skolastiske Notabiliteter, navnlig ikke Petrus Lombardus. Kun engang (i Beg. af I) have vi et kort Citat af Anselm. Hans Yndlingsforfattere ere derimod Avgustin, Gregor den Store og Bernhard af Clairvaux. Vel citeres disse, især de to første, ogsaa meget hyppigt af Skolastikerne, men medens disse hovedsagelig benytte deres dogmatiske Bestemmelser, saa er det deres Udsagn med Hensyn til det praktisk Kristelige, Nikolaus lægger Vægt paa. Hvor han giver Definitioner af de religiøse Begreber, der holder han sig slet ikke til den skolastiske Terminologi, men bestemmer dem aldeles praktisk. Dette er navnlig paafaldende, hvor han (i Beg. af II) taler om Naadens Virksomhed, hvilken han vel nærmest bestemmer efter Avgustins Forbillede, men uden at følge dennes Termini (han bestemmer nemlig Naaden som *adveniens*

og *superveniens*, Udtryk som jeg ikke ved, om Nogen tidligere har brugt). Dette praktisk kristelige Standpunkt, som Nikolaus indtager, repræsenteredes i den første Halvdel af det 13de Aarh. af den ovenfor omtalte Wilhelm af Auvergne († 1248), hvis Prædikener baade med Hensyn til Form og Indhold synes at have tjent Nikolaus til Forbillede. At han i disse Prædikener ikke tager Hensyn til den skolastiske Theologi, er saameget mere bevisende for hans Standpunkt, som idetmindste I (hvor han taler om »nos clerici«) og III (hvor han henvender sig til Studenterne, »scholares«, i Paris) temmelig afgjort kunne antages at være holdte for studerede Folk, hvem han maatte antage for modne til en lærd skolastisk Prædiken, hvis han havde sat Pris paa en saadan. — Med Hensyn til hans Skriftudlægning, da er den meget stærk allegorisk, en Følge af, at han som alle den Tids Forfattere følger lige i Sporet af Glossa ordinaria, (ved Walafrid Strabo), ikke blot hvor den citeres af ham, men ogsaa hvor han ikke anfører den som sin Kilde; kun paa et Par enkelte Steder ere hans Fortolkninger uafhængige af den.

---

## I.

De beato Nicolao<sup>1</sup>.

## M. Nicolai de Dacia.

*Auro fulgens et lapidibus pretiosis*<sup>2</sup>. *Sermo Domini ignitus*. Verba ultima sunt in Proverbiis<sup>3</sup>. Dicit glossa: »sermo Dei ignitus, id est ad bonum operandum inflammans,« unde in sermo Domini dicitur serens mores<sup>4</sup>. Propter tres proprietates, quæ sunt in igne materiali, dicitur sermo Domini spiritualiter ignitus. Ignis materialis habet illuminare obscura, inflammare combustibilia, et habet vim purgativam, quia purgat metalla a scoria. Proportionaliter ista tria sunt spiritualiter in sermone divino, unde dicitur igni-

<sup>1</sup> Nikolaus, Biskop af Myra Hovedstaden i Lycien, var en højt anset Helgen. Hans Dag er d. 6te Decbr., til hvilken han ogsaa findes i den danske Almanak. Hans Dødsaar angives af Nogle til 343, af Andre til omtr. 326. Den Form af hans Legende, som vor Nikolaus har kjendt, synes at være omtrent den samme, som haves i *Aurea Legenda* af Jak. de Voragine (Legenda III). Den, som nærmere ønsker at kjende Fortællingerne om ham, henviser jeg til de forskj. Legendarier til 6te Decbr. og *Baronii Annales ad a.* 326.

<sup>2</sup> Esther 15, 9 (d. e. i de apokryfiske Tillæg til Esthers Bog).

<sup>3</sup> Ordspr. 30, 5. »Glossa« kan være enten *Glossa ordinaria in Biblia* ved Walafrid Strabo eller *Gl. interlinearis* ved Anselm af Laon († 1117). De citerede Ord findes imidlertid ikke i nogen af dem; *Glossa ord.* har: pyromenos (=: ignitus) significat, quod tanquam conflatum igne purgatum sit. Sicut enim metalla igne conflata sordem in se alienam atque inutilem non retinent.... ita eloquium Domini æternorum in se bonorum fidem testans. *Glossa interl.*: caritate accendit, scientia illustrat, sordes vitiorum excoquit. Tanken i dem er den samme, som Nikolaus senere selv udvikler. De citerede Ord ere formodentlig en uægte Tilsætning til Glossa, af hvilke der vare ikke faa.

<sup>4</sup> Haandskriftet er aldeles tydeligt, men ogsaa aldeles meningsløst. Maaske kunde man læse: unde *et* sermo D. dicitur *serenans* (= rensende?) mores.

tus, quia habet illuminare<sup>5</sup> intelligentiam contra tenebras ignorantiae in Dei cognitionem, et habet inflammare concupiscibilem<sup>6</sup> in Dei amorem et dilectionem; habet etiam purgare animam a sordibus peccatorum per gratiam et contritionem.

Primo, dico, sermo Dei habet illuminare intelligentiam contra tenebras ignorantiae in Dei cognitionem, unde Jeremias:<sup>7</sup> *Numquid verbum meum quasi ignis ardens!* glossa: »ad illuminationem intellectus<sup>8</sup>;« et Proverbium ergo:<sup>9</sup> *Numquid nōsti sermones meos*, scilicet per efficaciam, *quod veri sunt*, quia habent illuminare intellectum, *pravum quid non invenitur in eis*, scilicet per significationem. Bernardus super Cantica dicit: »sermo divinus mentem illuminat, ut coelestia efficaciter apprehendat.«

Secundo sermo divinus inflamat concupiscibilem in Dei amorem et dilectionem, unde Luc. XII:<sup>10</sup> *Ignem*, id est divinum amorem, *veni mittere*, per prædicationem, *in terram*, id est in corda terrenorum, *quid volo, nisi ut accendatur!* glossa<sup>11</sup>: »in cordibus fidelium« ad amorem<sup>12</sup> concupiscibilis in Dei amorem et dilectionem.

<sup>5</sup> Hskr. læser *inflammare*, hviket nødvendigt maa være en Skrivfejl, jfr. Lin. 6 og foreg. Side, L. 7.

<sup>6</sup> *Concupiscibilis* ligesom længere nede *irascibilis* er stadigt brugt i aktiv Betydning, lig *concupiscens*.

<sup>7</sup> Jer. 23, 29. Istedetfor det meningsløse *numquid verbum* have alle mig bekendte Udgaver af Vulgata: *numquid non* verbum, men jeg har ikke rettet det, da dette Vers kommer igjen i samme Form i den næste Prædiken. Overhovedet gjælder det om de hyppige Afvigelser fra den reciperede Text af Vulgata, at de ikke behøve at tilskrives Unøjagtighed hos Forf. eller Afskriver, men kunne være forskjellige Læsemaader.

<sup>8</sup> De citerede Ord findes hverken i Glossa ordinaria eller interlinearis.

<sup>9</sup> De følgende bibelske Ord er sammenstykkede af Ordspr. 8, 1 og 8: *Numquid non sapientia clamatat . . . . Justi sunt omnes sermones mei, non est in eis pravum quid neque perversum.*

<sup>10</sup> Luk. 12, 49. Istedetfor *XII* har Hskr. *id est*.

<sup>11</sup> D. e. Glossa interlinearis.

<sup>12</sup> Istedetfor *amorem* vilde det give bedre Mening at læse: *inflammationem*.

Tertio ignis divinus habet purgare animam a sordibus vitiorum. In figuram hujus dicitur in libro Numerorum 20<sup>13</sup>: *Moyses percussit bis virga in silicem, et egressæ sunt aquæ largissimæ. Moyses* interpretatur attractus ex aquis concupiscentiæ, percussit *silicem*, id est corda dura obstinatorum, *percussit*, quia prædicator prædicare debet, ut alii audiant aure corporis et efficaciter retineant aure cordis, *et egressæ sunt aquæ largissimæ*, id est aqua lacrymarum et contritionis, quæ animam habent purgare a sordibus vitiorum; qui sic audit verbum divinum, mentem ejus dulcorat, unde Dominus per prophetam<sup>14</sup>: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua* etc. ! dulcia in audiendo, dulciora in ore proferentis, dulcissima in corde efficaciter retinentis. Bernardus super Cantica dicit: »verbum Dei benigne est audiendum, devote suscipiendum et efficaciter in corde retinendum«. In principio rogabimus Dominum etc.<sup>15</sup>.

*Auro fulgens et lapidibus pretiosis*, verba ista sunt in Ester, et licet dicta sint de rege Asuero, existente in regali magnificentia, possunt tamen mystice exponi de beato Nicolao, cujus festum solemniizat hodie mater ecclesia. Et notantur hic duo ad commendationem beati Nicolai pontificis gloriosi: primum est eminentia status prælationis seu vitæ pastoralis, secundum est dulcedo contemplationis. Eminentia status prælationis notatur, quum dicit: *auro fulgens*. Per aurum signatur perfectio stationis, seu eminentia status prælationis, unde Gregorius in moralibus<sup>16</sup>: »sicut aurum cetera præcellit metalla pretiositate, sic prælatus præcellit alios dignitate«; idcirco per aurum bene signatur status eminentia prælationis. Dulcedo contem-

<sup>13</sup> 4 Mos. 20, 11.

<sup>14</sup> Ps. 118 (c: 119), 103. Jeg har med Hensyn til Angivelse af Kap. og Vers fulgt Vulgata, men hvor dens Tællingsmaade, som her, afviger fra vor danske Bibel, har jeg i Parenthes tilføjet dennes Tal.

<sup>15</sup> Formodentlig er her udeladt *Fader Vor*.

<sup>16</sup> Gregor den Stores *Moralia in Jobum*; forøvrigt tvivler jeg paa, at de citerede Ord findes i det nævnte Skrift.

plationis notatur, quum dicit: *lapidibus pretiosis*. Prosper, libro de contemplatione <sup>17</sup> dicit: »sicut lapides pretiosi fulgent virtute, sic anima viri justii illustrata lumine contemplationis divinæ«; idcirco virtutes et contemplationes bene signantur per lapides pretiosos.

Primo, dico, commendatur beatus Nicolaus quantum ad eminentiam status prælationis, quum dicit: *auro fulgens*. Consistit autem eminentia status prælationis in tribus, a quibus merito commendatur beatus Nicolaus. Primum est altitudo scientiæ, secundum est rectitudo justitiæ, tertium est austeritas poenitentiae, et ista tria designantur in tribus lapidibus pretiosis, scilicet in Chrysopazo, in Topazio et in Berillo. Et dicit Gregorius: »sicut lapides pretiosi positi in auro aurum ornant, sic virtutes ornant prælationis statum«.

Primo, dico, altitudo scientiæ, quæ signatur per chrysopazum, ornat intellectum beati Nicolai, quia scientia est habitus animi et ornatus. Rectitudo justitiæ decorat ejus affectum, quæ signatur in topazio, quia, ut dicit Anselmus <sup>18</sup>, »justitia consistit in voluntate et affectu.« Austeritas poenitentiae, quæ signatur in berillo, confortat et roborat irascibilem ad detestandum peccata. Sic igitur, sicut lapides pretiosi ornant aurum, sic istæ virtutes ornant beatum Nicolaum.

Primo, dico, altitudo scientiæ, quæ intelligitur in chrysopazo, ornat beati Nicolai intellectum. Dicit Isidorus <sup>19</sup>

<sup>17</sup> Et saadant Skrift af Prosper Aquitanus er ubekjendt. Derimod haves et Skrift af Jul. Pomerius: *De Vita Contemplativa libri III*, som undertiden anføres under Prospers Navn (trykt i *Appendix* til hans Opp. ed. Paris 1711), men skjønt det contemplative Liv der prises paa mange Maader, saa findes dog de citerede Ord ikke deri.

<sup>18</sup> Her sigtes neppe til noget bestemt Ord hos Anselm, men til den stadigt hos ham tilbagevendende Tanke, at Retfærdighed bestaar i Viljen og Tilbøjeligheden eller Følelsen (affectio), jfr. især *De Concordia gratiæ et lib. arb.* cap. XI. XII (Opp. ed. Gerberon, Paris. 1721. p. 133) og *De voluntate* (p. 116).

<sup>19</sup> Isidori Hisp. *Etymologiarum* lib. XVI. c. 7. (Opp. ed. J. du Breul, Paris 1601. p. 216): Chrysoprassus Indicus est, colore porri

libro etymologiarum, quod chrysopazus est lapis pretiosus habens stillulas aureas in rubeo colore. Per stillulas aureas signatur altitudo scientiæ, per colorem rubeum honestas vitæ. Ista fuerunt in beato Nicolao, ut altitudo scientiæ ejus condat honestatem vitæ. Dicitur in Zacharia <sup>20</sup>: *Septem oculi in lapide uno*. Gregorius super Ezechielem <sup>21</sup> exponit istam auctoritatem dicens, quod per septem oculos signatur, quod in prælato quolibet septem debent esse oculi, sive septemplex debet revolvere oculos suos: in Deum per rectam intentionem, ad proximum per compassionem, in se, ut exteriora fulgeant honestate vitæ, et interiora ejus sint plena caritate, ut ordinet præsentia per intelligentiam, præterita per memoriam, et futura per providentiam. Isti oculi fuerunt in beato Nicolao, et præcipue oculus compassionis, quia super afflictos erat pia gestans viscera <sup>22</sup>. Chrysopazus vel chrysopassus lapis virtuosus est, et dicit Isidorus <sup>23</sup>, quod virtus ejus est, quod lumen occultat in luce et in tenebris maxime lucet. Quid per hoc designatur, nisi quod prælatus debet cognosce diversas facies subditorum, et pro subditorum qualitate debet se variabiliter exhibere? Id bene novit facere beatus Nicolaus. Scribitur de magnete, quod uno angulo attrahit ferrum, alio

---

succum referens, aureis intervenientibus guttis, unde et nomen accepit. Isidor henfører den ogsaa udtrykkelig til „*gemmæ viridiores*“, saa vor Nikolaus maa have begaaet en Fejl ved at sige, at den er rød.

<sup>20</sup> Sak. 3, 9.

<sup>21</sup> De følgende Ord findes neppe i Gregors Homilier over Ezechiel, og jeg tvivler paa, at de overhovedet ere af ham. Idetmindste siger han udtrykkelig *Moral in Job*. l. XXIX c. 74 (Opp. Paris 1705, Tom. I. col. 951), hvor han forklarer dette Sted, at 7 Øjne kun kan tillægges Kristus alene.

<sup>22</sup> Mange Exempler paa N's Medlidenhed fortælles i hans Legende.

<sup>23</sup> *Etymol.* XVI, 13 (Opp. ed. du Breul, p. 220) siger Isidor om Chrysoprasius (hvilken han henfører til Krystallerne, altsaa anser som forskjellig fra den ovenfor omtalte Chrysoprassus): Chrysoprasius Æthiopicus est, quem lapidem lux celat, prodit obscuritas. Nocte enim igneus est, die aureus.



fugat ferrum; id eleganter novit facere beatus Nicolaus, quia dulci verbo prædicationis suæ multos ad fidem convertit et verbo correctionis suæ hæreticos confudit. Scivit, quod [sicut] eadem species medicinæ non valet diversis morbis, sic eadem species medicinæ spiritualis non valet diversis erroribus extirpandis. Quia qui nutriendus est consolatione, non est feriendus objurgatione; quod sanat calcaneum non sanat oculum, quia oculum sanatur collyrio et calcaneus emplastro, et calcaneum collyrio [sanare studens] derideretur. Sic volunt prælati curare subditos perverso modo, unde de prælatis dicit Bernardus super Cantica: »prælati nostri temporis ignari sunt et negligentes, lac doctrinæ non habentes, similes serpentibus, qui visu errorum inficiunt, et transfusione mali exempli interficiunt.«

Secundo commendatur beatus Nicolaus quantum ad rectitudinem justitiæ, quæ signatur in topazio, ut dicit Isidorus libro etymolog.<sup>24</sup>: »Topazius lapis pretiosus est, vestitus colore omnium gemmarum«. Quid per hoc signatur, nisi justitia, quæ in prælato debet esse omnis<sup>25</sup> omnibus, et ista fuit in beato Nicolao, ut merito posset dicere ita, Job. 29<sup>26</sup>: *Justitia indutus sum et tamquam vestimentum vesti me, oculus fui coeco et pes claudō, pauperum pater eram*. Gregorius exponit istam autoritatem: *Justitia indutus sum*, glossa<sup>27</sup>: »indutus est justitia, qui semper operatione bona se protegit, nullam partem actionis suæ nudam relinquit. *Oculus fui coeco*, per doctrinam illuminando, *pes claudō*, sustentando et opitulando, *pater eram pauperum*, opera misericordiæ indigentibus largiter imper-

<sup>24</sup> *Etymol.* XVI, 7 (Opp. p. 216): Topazion ex virenti genere est (sc. gemmarum) omnique colore resplendens.

<sup>25</sup> *Omnia* vilde være rigtigere end *omnis*, jfr. 1 Kor. 9, 22.

<sup>26</sup> Job. 29, 14—16.

<sup>27</sup> Gregors Fortolkning i *Moralia in Jobum* t. d. St., lib. XIX c. 13. 14 (Opp. Paris 1705. T. 1, 621. 625) er citeret i Glossa ordinaria, der her er ordret anført. Dog findes de sidste Ord: »opera misericordiæ... impertiendo,“ hverken hos Gregor eller i Glossa.

tiendo<sup>28</sup>.« Beatus Nicolaus vere fuit pater pauperum; de nobilibus erat natus et a pueritia sua studuit sua pauperibus impertiri<sup>29</sup>, et nos debemus sic facere. — Virtus istius lapidis est, quod inter alias virtutes habet topazius, aquam bullientem extingvere. Quid per hoc signatur, nisi justitia, quæ in prælato debet extingvere scandala emergentia in populo et ea facere cessare? Psalmus<sup>30</sup>: *Dilexi mandata tua super aurum et topazion, propterea ad omnia mandata tua dirigebar* etc. Glossa: »per gratiam ecce impletio mandatorum. «Proverb. 8<sup>31</sup> dicitur: *Justitia*, in prælato per providentiam, *custodit*, per gratiam, *innocentis viam*, scilicet ne ruat in culpam; talis debet esse in prælato justitia, quod faciat cessare scandala emergentia in populo, sicut topazius extingvit aquam bullientem. Rari sunt isti lapides, et rariores sunt prælati tales, quia sunt timidi, pusillamines, meticulosi, non audientes justitiam exercere, unde Bernardus de quarto libro de consideratione miseriæ humanæ dicit ad Eugenium papam<sup>32</sup>: »tales debent eligi in prælatum, qui post aurum et argentum non eant, sed qui sequantur Christum, non quærant legationis suæ quæstum sed in subditis fructum, qui divites non palpent sed

<sup>28</sup> Hskr. har *impendendo*.

<sup>29</sup> Se *Aurea Legenda*, *Leg. III*: Nicolaus civis Pataræ urbis ex divitibus et sanctis parentibus originem duxit. . . . Hic prima die, quum balnearetur, erectus stetit in pelvi. Insuper quarta et sexta feria tantum semel sugebat ubera. Factus autem juvenis aliorum juvenum devitans lascivias ecclesiarum potius terebat limina etc.

<sup>30</sup> Ps. 118 (c: 119), 127. 128. *Glossa interlinearis* er frit citeret; den lyder: Gratia facit, ut ex dilectione impleantur mandata, quæ timore non poterant. — *Ecce*, som vor Text har, synes at være en Skrivfejl for *est*.

<sup>31</sup> Ordspr. 13, 6.

<sup>32</sup> Bernardi Claræ-vall. Opp. ed. Mabillon, Paris 1719. vol. 1. col. 446. Bernhard taler iøvrigt ikke om Prælater i Almindelighed, men om de pavelige Legater. Ogsaa selve Ordene ere ganske frit gjengivne især i Begyndelsen af Citatet; hos Bernhard lyde de: (Assumito eos) qui missi post aurum non eant sed Christum sequantur, qui quæstum legationem non æstiment, nec requirant datum sed fructum etc.

terreant, vulgus non spernant sed doceant, pauperes non gravent sed foveant, minas principum non paveant sed contemnunt«.

Tertio commendatur beatus Nicolaus quantum ad austeritatem poenitentiae, quæ intelligitur in berillo, ut dicit Isidorus, et habetur in glossa super Apocalyps. ult. <sup>33</sup>: »berillus est lapis pretiosus, cujus color est sicut aqua radio solari reperiussa«. Aqua signat humidantiam lacrymarum, radius solaris signat radium veri solis et gratiæ, qui quum cadit super cor poenitentis, inducit eum ad austeritatem poenitentiae. Lapis iste designatur nobis in Genesi, ubi dicitur, quod *Jacob erexit lapidem in signum*<sup>34</sup>; *Jacob* interpretatur supplantator, et signat beatum Nicolaum, qui vitia supplantavit, et *erexit lapidem*, berillum, id est poenitentiae austeritatem, *in signum*, quia quarta et sexta feria semel sugebat matris ubera<sup>35</sup>, a pueritia corpus jejuniis et vigiliis maceravit. Istum lapidem, id est poenitentiae austeritatem, clericis et prælatis in exemplum reliquit. In exercitu principis dispersi colligunt se ad signum principis et animositatem recipiunt, ut victoriam de inimicis obtineant. Sic quum poenitentia erigitur a prælato in signum, animositatem dat subditis, ut agant poenitentiam, quia quod geritur a prælatis facile trahitur in exemplum a subditis. Virtus istius lapidis est, quod tangentis manum calefacit, et dicit glossa [super] Apocalyps. ult. <sup>36</sup>: »qui sancto jungitur, ejus conversatione accenditur«. Per manum, quam calefacit, signantur bona opera, quæ quum videt sub-

<sup>33</sup> Isidor har intet Saadant om Beryllen; hans Ord lyde *Etymol.* XVI, 7 (Opp. p. 216): Berillus viriditate similis smaragdo sed cum pallore. Derimod hedder det i *Glossa ordinaria* til Aab. 21, 20, efter Beda: Berillus ut aqua sole percussa. Urit etiam manum tenentis, quia qui sancto jungitur, ejus conversatione accenditur.

<sup>34</sup> 1 Mos. 28, 18 eller 31, 45; paa begge Steder har den recip. Text: *in titulum* istedetfor *in signum*.

<sup>35</sup> Se ovfr. S. 282 Anm. 29.

<sup>36</sup> til Aab. 21, 20, se ovfr. Anm. 33.

ditus abundare in prælato, accenditur ad similia faciendum. Virtus, per quam lapis habet manum calefacere, sunt bona opera in prælato, quæ alios habent accendere, quæ fuerunt in beato Nicolao, unde de ipso potuit dici istud Canticorum<sup>37</sup>: *Dilectus meus*, id est beatus Nicolaus, *candidus*, per vitæ innocentiam, *et rubicundus*, per vitæ austeritatem, *electus ex millibus*, per bonorum exemplorum ostensionem. Revera tot nobis clericis bona exempla a beato Nicolao relinquuntur, quod ejus vita et conversatio nobis et prælatis exemplar est vivendi. Sed prælati nostri temporis non erigunt istum berillum, id est austeritatem poenitentiae, in signum, immo laute et splendide student vivere, unde Innocentius 3<sup>to</sup> libro de miseria humana dicit 2<sup>o</sup> cap.<sup>38</sup>: »Crapulosis prælatis non sufficiunt aves coeli, non pisces maris, non bestiae terræ, sed comparantur aromata, quærunt[ur] pigmenta, nutriuntur altilia, quæ studiose præparantur arte coquorum, quæ laute coquuntur officiis ministrorum. Unus colat et terit, alius conficit et confundit; substantiam vertunt in accidentiam, naturam mutant in artem, non ad naturam sustentandam, sed ad aviditatem explendam.« Patet modo primum, in quo commendatur beatus Nicolaus, ab eminentia status prælationis seu vitæ pastoralis, quum dicit: *auro fulgens*.

Secundo commendatur a dulcedine devotionis, quum dicit: *lapidibus pretiosis*. Ista dulcedo contemplationis in

<sup>37</sup> Højs. 5, 10.

<sup>38</sup> Talangivelserne ere forkerte; det findes i *De contemptu mundi sive de miseria humanæ conditionis* lib. II. c. 17. (Opp. ed. Colon. 1575 vol. I, p. 435). Forøvrigt taler Innocents ikke om Prælaterne, men om Fraadsere i Almindelighed; hans Ord lyde: *Gulosi* non sufficiunt. . . . pisces maris, non bestiae terræ, non aves coeli; sed comparantur aromata, nutriuntur altilia, *capiuntur ob escam* quæ studiose *coquuntur* arte coquorum, quæ laute *parantur* officio ministrorum. Alius *contundit* et colat, alius confundit et conficit, substantiam convertit in accidens, naturam mutat in artem, ut saturitas transeat in esuriem, ut fastidium revocet appetitum, ad irritandam gulam non ad sustentandam naturam, non ad necessitatem supplendam sed ad aviditatem explendam.

tribus consistit, in quibus merito commendatur beatus Nicolaus. Primum est puritas incorruptionis, secundum est agilitas meditationis, et tertium est jucunditas æternæ affectionis. Ista tria designantur in tribus lapidibus pretiosis. Puritas incorruptionis designatur in smaragdo, agilitas meditationis in sardonio, et jucunditas æternæ refectionis <sup>39</sup> in chrysolitho.

Primo, dico, commendatur beatus Nicolaus quantum ad puritatem incorruptionis, quæ signatur in smaragdo. Dicit Isidorus <sup>40</sup>, quod smaragdus est lapis pretiosus, cujus viriditas est incomparabilis, ita quod totum aërem circumfusum reddat viridem; viriditas ejus non obscura sed lucida, similis vitro mundo. Et quid per hoc signatur, nisi vera pudicitia mentis et incorruptio carnis, quæ perviam reddit animam, ut a lumine divinæ sapientiæ illustretur? De isto lapide dicitur in Apocalypsi 4<sup>o</sup> cap<sup>o</sup> <sup>41</sup>, quod *Iris erat in circuitu sedis similis visioni smaragdinae*. Per sedem signatur anima contemplativa, in qua sedet Deus per gratiam, et invenit carnis incorruptionem. Iris componitur ex radio coelesti solari et nube rorida, et signat gratiam castitatis, quæ carnem habet refrigerare et radio solari habet illuminare. Virtus istius lapidis est servare hominem ab incontinentia; multis necessarius esset lapis iste. Habet putredinem melancholiæ in venis generatam expellere; sic vera continentia et mentis pudicitia habet putredinem carnis et incontinentiam mentis extingvere. Ista bene erant in beato Nicolao, quia a pueritia fugit malorum consortia, et in prælatum divina inspiratione, non humana intrusionem est

<sup>39</sup> *Refectio* staar her ligesom ogsaa nedenfor i samme Betydning som tidligere *affectio*, d. e. Tilbøjelighed, Kjærlighed til Gud.

<sup>40</sup> *Etymol.* XVI, 7 (Opp. p. 216): Omnium gemmarum virentium Smaragdus principatum habet. . . . Smaragdus a nimia viriditate dicitur; omne enim satis viride smaragdum dicitur. Nullis enim gemmis vel herbis major hoc austeritas est, nam herbas virentes frondesque exuperat, inficiens circa se repercussum aërem.

<sup>41</sup> Aab. 4, 3.

electus<sup>42</sup>, et quum pervenit ad annos discretionis, malorum consortia tamquam pestilentiam et putridissimam febrem fugiebat. Et ita nos debemus malorum consortia fugere, aliter incurreremus plura nocumenta, unde Innocentius tertio libro de miseria vitæ humanæ<sup>43</sup> dicit: »O extrema turpitudine libidinis, quæ non solum mentem effeminat, sed corpus enervat, quæ non solum maculat animam, sed foedat personam et denigrat famam; hanc præcedit ardor et petulantia, semper sequitur foetor [et] immunditia, semper concomitatur dolor et tristitia, extrema ejus amara sicut absinthium, et acuta<sup>44</sup> sicut gladius biceps,« quia corpus et animam cædit.

Secundo commendatur beatus Nicolaus quantum ad agilitatem meditationis, quæ designatur in sardonio, ut dicit Isidorus<sup>45</sup> et glossa super ult. Apocalyps.<sup>46</sup>: »Sardonius lapis est valde pretiosus, rubeus in summo, niger in imo et candidus in medio«, et signat animam contemplativam in meditatione existentem, quæ superius est rubea per desiderium supernorum, nigrescit inferius per considerationem peccatorum, et albescit in medio, quum redit ad meditationem per detestationem vitiorum. Job.<sup>47</sup>: *Cum lapidibus regionum pactum tuum*. Qvi recte vivit, pactum facit cum lapidibus regionum, id est cum viris sanctis. Ista bene fuerunt in beato Nicolao. Fuit erectus sursum per medita-

<sup>42</sup> I hans Legende fortælles, at da der skulde vælges en Biskop i Staden Myra, havde en Biskop Natten før Valget en Drøm, at den, som næste Morgen gik først ind ad Kirkedøren, skulde være Bisp. Nicolaus kom først og blev saaledes Biskop.

<sup>43</sup> *De contemptu mundi seu de miseria humanæ conditionis* lib. II (ikke III) c. 21 (Opp. Colon. 1575. p. 436 s.) Det er frit citeret.

<sup>44</sup> Hskr. har: acutus; jfr. Ordspr. 5, 4.

<sup>45</sup> *Etym.* XVI, 8 (Opp. p. 217): Sardonix... constat tribus coloribus, superius rubeo, medio candido, inferius nigro.

<sup>46</sup> *Glossa ordinaria* til Aab. 21, 20 efter Beda: Quintus lapis (o: sardonix) tricolor, niger in imo, candidus in medio, rubeus in summo, id est sancti in passione exterius rubei, interius candidi, sed per humilitatem despecti.

<sup>47</sup> Job. 5, 23.

tionem coelestium, sicut legitur in ejus legenda <sup>48</sup>: Recenter natus positus est in pelvem albuendus, et stedit diu a nemine detentus, per quod designabatur, quod quum veniret ad annos discretionis, esset elevatus ad Christum per jugem meditationem et sanctam contemplationem; ejus exemplo debent se levare prælati sursum ad Christum per contemplationem, non incurvare se ad terrena per cupiditatem. Sed contra multos prælatos dicit Bernardus <sup>49</sup>: »mira res satis est, quod prælati ad manus habent cui animas committant, non cui pecuniam suam tradant; optimi sunt aestimatores rerum, de maximis minima, de minimis maxima cura est, cum familiis de cura <sup>50</sup> frequens est computatio, tamen [cum] presbyteris de curis animarum rara vel nulla est collatio.«

Tertio commendatur beatus Nicolaus quantum ad jucunditatem æternæ refectionis, quæ designatur in chrysolitho, qui est aurei coloris, scintillis aureis micans, et signat jucunditatem affectionis per hoc, quod est aurei coloris. Per scintillas enim <sup>51</sup> signantur divinæ inspirationes, quæ animam reddunt lætam et jucundam <sup>52</sup>. Dicitur in Daniele <sup>53</sup>, quod

<sup>48</sup> Se ovfr. S. 282, Anm. 29.

<sup>49</sup> *De Consid. ad Eugen.* lib. IV. c. 6 (Opp. I. col. 449). Stedet er iøvrigt som sædvanligt frit og tillige unøjagtigt citeret. Bernhards Ord ere: Mira res! Satis superque episcopi ad manum habent, quibus animas credant, et cui suas committant facultatulas, non inveniunt. Optimi videlicet aestimatores rerum, qui magnam de minimis, parvam aut nullam de maximis curam gerant. . . . . *De pretio escarum et numero panum cum ministris quotidiana discussio* est; rara admodum cum presbyteris celebratur collatio de peccatis populorum.

<sup>50</sup> Hskr. har oprindl. *cura*, hvilket senere er rettet til *curia*; den oprindelige Læsemaade maa beholdes, og *cura* tages prægnant i Betydningen „legemlig Pleje“.

<sup>51</sup> *enim* er vist en Skrivfejl for *autem*.

<sup>52</sup> jfr. *Glossa ord.* til Aab. 21, 20 efter Beda: Chrysolithus lapis quasi aurum fulget scintillas habens ardentes, cujus specie figurantur hi, qui intellectu supernæ veræque sapientiæ fulgentes verba exhortationis in proximos vel etiam virtutum signa quasi scintillas ignis effundunt.

<sup>53</sup> Dan. 10, 6.

angelus, quem videbet Daniel, habebat corpus quasi chrysolithus. Daniel interpretatur desideriorum vir, et signat beatum Nicolaum, qui toto desiderio æterna et coelestia desiderabat; vidit angelum ad literam in hora mortis suæ, quum debebat animam reddere, videbat multitudinem angelorum, et inchoato illo Psalmo <sup>54</sup>: *in te Domine speram, non confundar in æternum*, et dicto illo versu: *in manus tuas Domine commendo spiritum meum*, animam in manus angelorum tradidit XXX<sup>o</sup> anno a passione Domini<sup>55</sup>, et cum magno gaudio et ineffabili tripudio angeli principi summo animam abstulerunt.

Tunc potuit dicere Deus: *Longitudine dierum replebo eum, et ostendam illi salutare meum* <sup>56</sup>. In *longitudine* signatur æternitas, in *diebus* claritas, et in *repletionem* satietas. Æternitas non habet terminum; claritas nescit occasum, quia sol ibi non occidit nec oritur, sed patria illa illustratur lumine solis æterni; satietas ibi non habet fastidium. Dicit: *Ostendam illi salutare meum*; glossa <sup>57</sup>: »visio est tota merces«, quidquid sancti in vita ista meruerunt, ultimum præmium est visio beata, Bernardus: »quam videre est æternaliter gaudere, quia ibi reficietur intellectus plena cognitione, et affectus æterna jucunditate«. Augustinus 2<sup>do</sup> libro de timore Dei <sup>58</sup>: »Ibi vacabimus et videbimus et amabimus, amabimus et laudabimus in fine[m]

<sup>54</sup> Ps. 30 (c: 31) 2—6.

<sup>55</sup> Denne Fortælling er hentet ud af *Aurea Legenda* med ubetydelige Forandringer. Imidlertid hedder det der, at han døde Aar 343 e. Kr. Formodentlig er vor Texts XXX en Skrivfejl for CCC.

<sup>56</sup> Ps. 90 (c: 91), 16.

<sup>57</sup> Disse Ord findes i *Additio* til *Glossa ord.*, hvor de anføres som sagte af Augustin, jfr. Tract. in Ev. Joh. LXXV, 5 (Opp. ed Bened. Paris 1689 ss. Tom. III, Pars II, p. 694): ipsam visionem mercedem fidei capiamus.

<sup>58</sup> Dette Udtagn findes ikke i det nævnte Skrift i Benediktiner-Udgaven (Paris 1689 ss. Tom. V, p. 1340 ss.), men Udgiverne tvivle ogsaa om, at det er fuldstændigt opbevaret.



sine fine«, quod nobis præstare dignetur, qui cum Patre etc. [et Spiritu Sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.].

## II.

### Sermo in Dominicam 17 post Trinitatis

M. Nicolai de Dacia.

*Amice ascende superius*<sup>1</sup>. *Arcum meum ponam in nubibus coeli*<sup>2</sup>. Verbum ultimum scribitur Gen. XI, et tamen<sup>3</sup> licet sit dictum omnibus fidelibus, tamen spiritualiter dicitur prædicatoribus, unde dicit: *arcum meum*, id est sacram scripturam, *ponam in nubibus coeli*, id est in prædicatoribus.

Circa arcum duo notetis, scilicet ejus generationem et colorum diversitatem. Primo ejus generationem, sicut dicit Philosophus<sup>4</sup>: »arcus iste seu iris generatur ex reverberatione radii solaris ad nubem concavam, luminosam et aquosam.« Quid est hoc moraliter, nisi quod auditor verbi Dei debet esse nubes concava per auditionem et retentionem verbi Dei, item luminosa per intentionis puritatem, et aquosa per lacrymarum affluentiam, quam debet sumere ex auditione verbi Dei, et tunc radius solis æterni ipsum illuminabit et inflammabit. De isto arcu dicitur Ecclesiastico 43<sup>5</sup>: *Vide*

<sup>1</sup> Luk. 14, 10.

<sup>2</sup> 1 Mos. 9, 14.

<sup>3</sup> Dette *tamen* maatte hellere udslettes.

<sup>4</sup> Aristoteles *de Mundo* cap. 4 (ed. Becker, Berol. 1831. Tom. I, p. 395): *ἰρις ἐστὶν ἐμφασις ἡλίον τιμήματος ἢ σελήνης ἐν νέφει νοτερόν καὶ κοίλῳ καὶ σύννεφον* („Gjenskin af Sol- eller Maane-Dele paa en fugtig, hul og tæt Sky“).

<sup>5</sup> Sir. 43, 12 (ο: 13). For *dedit* har den recip. Text *fecit*.

*arcum et benedic [eum], qui dedit illum.* Vide *arcum*, sacram scripturam, *vide*, scilicet visione intellectuali, et *benedic* etc., id est qui dedit illi efficaciam.

In isto arcu duo sunt colores, scilicet aqueus sive cæruleus et igneus sive rubeus. Aqueus generatur ex aquositate in nube, igneus vero ex limositate<sup>6</sup> in nube. Per colorem aqueum sacra scriptura intelligitur, quia sicut aqua abluit sordes vasorum, sic sacra scriptura abluit sordes peccatorum. Zachar. XIII<sup>7</sup>: *Erit fons patens domui David et habitatoribus Jerusalem in ablutionem peccatoris et menstruatae; in ablutionem peccatoris*, quantum ad peccata actualia, *et menstruatae*, quantum ad originale, vel aliter: *peccatoris*, quantum ad peccata minora, *et menstruatae*, quantum ad majora peccata. Gregorius libro de sermone Dei<sup>8</sup>: »sicut aqua decurrens per cineres abluit, sic doctrina verbi Dei fluens per corda credentium lavat a sordibus peccatorum«. Secundus etiam color signat sacram scripturam, quia sicut ignis illuminat obscura et inflamat combustibilia, sic sacra scriptura illuminat intellectum contra obscuritatem ignorantiae, et inflamat affectum in amorem Dei, unde Jeremias 23<sup>9</sup>: *Numquid verba mea quasi ignis ardens! ignis* illuminando intellectum, *ardens* inflammando affectum. Istum arcum vult Dominus *ponere in nubibus coeli*, id est in prædicatoribus, qui debent esse nubes. Nubes enim generantur de vaporibus depuratis et sursum elevatis vi solari; sic prædicator debet esse depuratus per intentionis puritatem et elevatus per operis bonitatem, unde Gregorius 35 moralium<sup>10</sup>: »tunc bene docetur, quum illud quod docetur opere adimpletur«; sententia est non textus.

<sup>6</sup> *Limositate* er udentvivi en Skrivfejl for *luminositate*.

<sup>7</sup> Sak. 13, 1.

<sup>8</sup> Dette Skrift findes ikke blandt Gregors Værker eller i Fortegnelserne over dem.

<sup>9</sup> Jer. 23, 29, se ovfr. S. 277, Anm. 7.

<sup>10</sup> Et saadant Udsagn findes ikke det anførte Sted, men en lignende Tanke findes oftere, f. E. *Moral. in Job. II, 27* (Opp. Tom. I, col. 49).

Istum arcum ponit Deus in prædicatoribus, non ut ipsi ex se hauriant, sed ex illo, de quo Ecclesiasticus primo: *Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis*, et ibidem: *Omnis sapientia a Domino Deo est*<sup>11</sup>. Rogabimus igitur Dominum etc.

*Amice ascende superius* etc. Luc. 14; in isto verbo tria notantur, seu nobis triplex effectus gratiæ innuitur.

Primus est, quod inter nos et Deum efficit amicitiam, secundus, quia dat operi efficaciam, tertius, quia animam secum ducit ad coelestem gloriam. — Primus, dico, effectus est, quod inter nos et Deum facit amicitiam; per peccatum enim inimici Dei fuimus, quia secundum Augustinum<sup>12</sup> peccatum est aversio a bono incommutabili et bono commutabili adhærere; sed gratia adveniens nos Deo reconciliat, et amicitiam cum Deo facit, et hoc notatur, quum dicit: *amice*. Item actus liberi arbitrii non sunt per se meritorii vitæ æternæ, sed gratia superveniens dat operi liberi arbitrii efficaciam, et hoc notatur ibi: *ascende*. Tertio gratia elevat ipsam cognitivam vim, ut relinquat terrena et cognoscat coelestia, et in hoc secum ducit animam ad coelestem gloriam, et notatur ibi: *superius*; glossa<sup>13</sup>: »ad præmium gloriæ æternæ.«

Primus ergo gratiæ effectus est, quod efficit amicitiam inter animam, quantum ad vim affectivam, et Deum, unde notandum, quod virtutes theologicæ istam amicitiam efficiunt, scilicet fides formata, spes elevata et caritas inflammata, vel aliter fides recta, spes firma et caritas perfecta.

De primo dicitur Ecclesiastico 22<sup>14</sup>: *Fidem posside cum tuo amico in paupertate illius*, et dicit signanter: *in*

<sup>11</sup> Sir. 1, 1. 5.

<sup>12</sup> *De libero arbitrio* lib. II, c. 52 (Opp. Tom. I, col. 608): Voluntas aversa ab incommutabili et communi bono et conversa ad proprium bonum ... peccat. Jfr. c. 54.

<sup>13</sup> d. e. *Glossa interlinearis*; dens Ord ere: ad majus præmium æternæ gloriæ, vel hic ad majora dona Sancti Spiritus recipienda.

<sup>14</sup> Sir. 22, 28.

*paupertate*, quia pauper est in scientia, qui fidem non habet, unde dicit Hugo, quod intellectus sine fide est oculus sine videndi ratione. In Canticis fidelis anima vocatur amica, unde Cant. VI<sup>15</sup>: *Pulchra es amica mea, suavis* etc. *Pulchra*, scilicet confessione, quæ totam animam pulchrificat, unde Isidorus contra Julianum<sup>16</sup>: »confessio est salus animarum, expurgatrix dæmonum, restauratrix virtutum, extirpatrix vitiorum, quæ obstruit os inferni et aperit januam paradisi.« Sequitur: *suavis*, scilicet honesta conversatione, non hispida sicut Esau, sed suavis, lenis sicut Jacob. Sequitur: *et decora sicut Jerusalem*, coelestium contemplatione, *terribilis*, dæmonum fugatione, *ut castrorum acies ordinata*, omni virtutum perfectione. Sic ergo fides facit amicitiam istam. Bernardus: »amor est vita animæ, hunc fides concipit, hunc Spiritus Sanctus nutrit, hæc est porta, per quam solus Dominus intrat«, quia dicitur ad Hebræos<sup>17</sup>: *Sine fide impossibile est placere Deo*, et Augustinus super Johannem in originali ponit exemplo<sup>18</sup> de radice arboris et fide, quod sicut in arbore nulla est pulchritudo nisi a radice, sic nec in homine nisi a fide, et Bernardus super Cantica: »fides omnibus divitiis et thesauris melior est et præstantior, hoc est quod peccatores reconciliat, coecos illuminat, ægrotos sanat et catechumenos baptizat.«

Secundo istam amicitiam spes efficit. Ecclesiastici 22<sup>19</sup>: *Si produxeris gladium contra amicum tuum, ne desperes,*

<sup>15</sup> Højs. 6, 3. Hskr. har IIII istf. VI.

<sup>16</sup> Isidors Skrift mod Julian findes ikke i du Breuls Udgave og heller ikke i de alm. Fortegnelser over hans Værker. Om det findes i Hovedudg. af disse (ved Grial, Madrid 1778, 2 voll., fol.), ved jeg ikke, da denne ikke haves paa noget af vore Bibliotheker. Forøvrigt udtaler han andensteds lignende Tanker om Syndsbekjendelsen, f. E. *Soliloquia* lib. I (Opp. p. 310, col. 2): Confessio sanat, confessio justificat, confessio peccati veniam donat. Omnis spes in confessione consistit, in confessione misericordia est.

<sup>17</sup> Hebr. 11, 6.

<sup>18</sup> Hskr. har *exemplum*.

<sup>19</sup> Sir. 22, 26.

*est enim regressus ad amicum.* Qui mortaliter peccat, gladium *contra amicum*, id est Christum, producit, unde Gregorius super Osee <sup>20</sup>: »miser peccator! quum mortaliter peccas, iterato Christum vulneras: in corde per superbiam, in oculis per invidiam, in ore per blasphemiam, in manibus per rapinam, in ventre per gulam, in lumbis per luxuriam, in pedibus per accidiam.« Si sic *gladium produxisti contra amicum tuum*, id est Christum, *ne desperes, est enim regressus* etc. Christus est amicus, unde de ipso dicitur: »quicumque ipsum toto corde inclamaverit, exaudiet eum, quia benignus et misericors est«, tardius ei videtur gratiam conferre, quam misero recipere <sup>21</sup>, unde idem Augustinus: »plus cruciat eum passio miseri, quam miserum passio sua« <sup>22</sup>. Sic ergo spes facit amicitiam immotam, hæc facit hominem beatum, unde in Proverbiis <sup>23</sup>; *Qui sperat in Dominum beatus est.* Bernardus <sup>24</sup>: »tria considero, in quibus tota spes mea pendet: caritatem adoptionis, veritatem promissionis et potestatem redemptionis.«

Tertio istam amicitiam efficit perfecta caritas. Proverb. 22 <sup>25</sup>: *Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum habebit amicum regem.* Rex Christus, labia duo intellectus et affectus, qui his *diligit munditiam, habebit amicum regem*, Christum. Sed quomodo diligendus est Christus, docemur in Matthæo 22 <sup>26</sup>: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex tota mente tua.* Corde, quantum ad posse, anima, quantum ad nosse, mente, quantum ad velle; aut

<sup>20</sup> Dette Skrift findes ikke i Udgaverne af Gregors Værker, ej heller i Fortegnelserne over dem.

<sup>21</sup> De sidste Ord ere meningsløse; maaske kunde man rette dem til: *largius* videtur gratiam conferre, quam *miser* recipere *potest*, e. dl.

<sup>22</sup> Hskr. har *sui*.

<sup>23</sup> Ordspr. 16, 20.

<sup>24</sup> Bernardi *Sermo III in Dom. VI post Pentecosten*, cap. 6 (Opp. I, 949). Istedetfor *redemptionis* læses dér *redditionis*.

<sup>25</sup> Ordspr. 22, 11.

<sup>26</sup> Matth. 22, 37.

referantur ista tria ad personas, primum ad potestatem, quæ est Pater, secundum ad sapientiam, quæ est Filius, tertium ad bonitatem, quæ est Spiritus Sanctus, ut sic diligatur in personis trinitas et in essentia unitas. Sed quæritur, quare sic eum diligemus. Respondet Johannes<sup>27</sup>: *Non quia nos dileximus eum, sed ipse prior dilexit*, igitur patet, quod eum non diligimus gratis. Sed quæres, qualiter te dilexit? Audi Augustinum de spiritu et anima<sup>28</sup>, qui sic dicit: »ego qualiter debeo Dominum meum diligere, qui me fecit, dum non eram, qui me redemit, quum perieram, non fecit me lapidem vel lignum, non bovem vel asinum, sed hominem ad imaginem et similitudinem suam, et post descendit immortalis, ut pro te<sup>29</sup> poenam assumeret, cruci affixus, flagellis cæsus, lancea ac clavis vulneratus, spinis coronatus, postremo pro te mortuus, ut te redimeret et secum in coelestibus cum Patre collocaret.«

Secundus effectus gratiæ est, quia dat operi efficaciam, unde gratia cum ipsis virtutibus vim operativam adjuvat et ascendere facit, et hoc notatur ibi: *ascende*. Et notandum, quod fides facit ascendere sub metaphora floris, spes sub metaphora virgulti, caritas sub metaphora flammæ. Fides sub metaphora floris per puritatem intentionis, spes sub metaphora virgulti per sanctitatem meditationis, caritas sub metaphora flammæ per ignitionem affectionis, ut ista tria referantur ad tres vires animæ, et sic tota anima secundum vires suas ascendit. Fides enim, quæ est [in] rationali, facit animam ascendere recte discernendo, spes,

---

<sup>27</sup> 1 Joh. 4, 10.

<sup>28</sup> *De Spir. et An.* cap. XVII (Opp. Tom. VI, Append. col. 41). Dette Skrift er iøvrigt langt yngre end Augustin, sammenstykket af forskellige Forf's Skrifter. De her citerede Ord ere dels af Anselm, *Meditationes* VII, 2 (Opp. ed. Gerberon 1721, p. 214), dels af Hugo de St. Victore, *De Arrha Animæ* (Opp. Rothom. 1648. Tom II, p. 228), og ere navnlig i Slutningen særdeles frit gjengivne.

<sup>29</sup> *Te* er ikke en Fejlskrift for *me*, som læses i Avgustins Opera, men er kommet ind fra Hugos Skrift, i hvilket Mennesket tiltaler sin Sjæl.

quæ est in irascibili, ardua aggrediendo et noxia declinando, caritas, quæ est in concupiscibili, æterna desiderando.

Primo ergo fides facit animam ascendere sub metaphora floris per puritatem intentionis, unde Isaïas XI<sup>30</sup>: *Flos de radice ejus ascendet*. Isidorus dicit<sup>31</sup>, quod radix latet in terra, et totam arborem sustentat, late se extendit, et obviantia quæque dura penetrat. Quid est hoc, nisi quod fides latet, quia est de invisibilibus bonis, secundum Augustinum<sup>32</sup>. Item est fundamentum totius ædificii, scilicet spiritualis, unde Augustinus<sup>33</sup>: »videtur ruinam quærere, qui sine fide vult ædificare.« Item se diffundit usque ad quattuor mundi climata, item dura quæque penetrat, quia obstinatos credere facit. *De ista radice ascendit flos*, id est puritas intentionis, quia sicut flos fit ex purissimis partibus plantæ, qui flos visum delectat colore, tactum lenitate, gustum sapore, olfactum odore, sic ex fide ipsa nascitur puritas intentionis, quæ totum hominem interiorem delectat et reficit. De isto ascensu Canticor. 4<sup>34</sup>: *Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascendunt de Galaath*, ut dicit glossa: »*Capilli tenues* sunt viri spirituales, mundo abrenunciantes, Christo capiti adhærentes.« Isti *ascendunt de Galaath*; Galaath interpretatur acervus testimonii, et isti, qui tales sunt, habebunt testimonia de acervo martyrum, qui fuerunt testes fidei nostræ. De puritate conscien-

<sup>30</sup> Es. 11, 1.

<sup>31</sup> Maaske han sigter til *Etymol.* XVII, 6 (Opp. p. 231): Radix appellatur, quod radiis quibusdam fixa terris in profunda dimergitur.

<sup>32</sup> Jfr. *Tract. in Ev. Joh.* XI, 9 (Opp. Tom. III, P. 2, col. 568): Fides est quod non vides credere. Smst. LXXIX, 1 (col. 700): Fides earum (rerum) est, quæ non videntur; jfr. *Enchirid. ad Laurent.* cap. 2 fin. (Opp. Tom. VI, col. 198) o. fl. St.

<sup>33</sup> Maaske sigtes til *Enarr. in Ps.* 102, cap. 28 (Opp. Tom. IV, col. 1128): Audire et non facere in arena ædificare est, . . . si in arena ædificas, ruinam ædificas; jfr. *Tract. in Ev. Joh.* VII, c. 14 (Tom. III, col. 348).

<sup>34</sup> Højs. 4, 1. *Glossa interlinearis*: Attenuati sunt, qui mundum renunciantes soli Deo adhærent et caput ornant.

tiæ dicit Bernardus: »O felix conscientiæ puritas, quam nulla emollit adversitas; hoc est planum regis æterni, hic est lectus sponsi coelestis.«

Secundo [spes] facit animam ascendere sub metaphora virgulti, et hoc per sanctitatem meditationis, unde Isaias 53<sup>35</sup>: *Ascendit sicut virgultum coram eo et sicut radix de terra sitiendi, et non est spes ei nec decor. Terra sitiens* spes afficiens<sup>36</sup>, quia spes, quæ differtur, affligit animam. De isto ascensu dicitur in Canticis 3<sup>37</sup>: *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ et thuris et univarsi pulveris pigmentarii? Aroma*, quasi aeris oma, id est redolentia, *myrrha*, quæ est amara, signat mortis memoriam vel carnis mortificationem, *thus* signat orationis devotionem; ista debet homo habere, debet enim esse memor mortis cogitando, quod iste dives, pulcher, nobilis mortuus est, unde Isidorus soliloquiorum II. libro, cap. 17<sup>38</sup>: »Mundi gloria vana et transitoria; dic mihi, ubi sunt reges, principes, imperatores, divites mundi, locupletes rerum sæculi? quasi umbra transierunt, et quasi somnium evanuerunt«<sup>39</sup>. Habeamus ergo in memoria ista, et tunc erit anima copiositate omnium virtutum ornata, et hoc est, quod sequitur: *et univarsi pulveris* etc., scilicet universarum virtutum.

Tertio caritas facit [animam] ascendere sub metaphora flammæ, et hoc per ignitionem affectionis, unde Judicum 13<sup>40</sup>: *Quumque ascenderet flamma altaris in coelum, angelus Domini pariter ascendit in flamma*. Altare Domini est cor hominis, flamma est caritas, angelus est anima.

<sup>35</sup> Es. 53, 2

<sup>36</sup> For *afficiens* læses vist rettere *affligens*.

<sup>37</sup> Højs. 3, 6.

<sup>38</sup> Hskr. har *cap. 16*. Det læses Opp. p. 321, col. 2 og er temmelig frit citeret.

<sup>39</sup> Her synes Noget at være oversprunget, nemlig hvorledes man bør være i Besiddelse af „Hengivenhed i Bønnen“, se ovfr.

<sup>40</sup> Domm. 13, 20.



Psalmus <sup>41</sup>: *Qui facit angelos suos spiritus* etc. Tunc angelus in flamma de altari ascendit, quum cor est caritate inflammatum. De isto ascensu dicitur in Luca 19 <sup>42</sup>, quod *Zacchæus desiderabat videre Dominum, et non potuit per turbam, et ascendit in arborem sycomorum et vidit eum* <sup>43</sup>. Zacchæus typum gerit animæ desiderantis videre Deum, quæ impeditur propter turbam malarum cogitationum et phantasmatum; ista *ascendere debet in arborem sycomorum*, quæ interpretatur ficus fatua, et signat carnem, super quam debet ascendere anima refrenando eam, et tunc videbit Dominum. Bene dicitur carnalis concupiscentia ficus fatua, quia multos infatuat, unde Proverb. 7 <sup>44</sup>: *Considero recordem juvenem, qui transit per plateas* etc., *et ecce mulier ornata meretricio occurrit ei* etc., sequitur: *et statim sequitur eam quasi bos ductus ad victimam*. Bos quum ducitur ad victimam, ignorat de morte sua, donec percutiatur in capite suo, sic est de juvene, qui ignorat mortem suam, donec percutitur ab adulterio vel marito; contra istam debet homo ponere clypeum continentiae, unde in Canticis <sup>45</sup>: *Collum tuum sicut turris David, quæ ædificata est cum propugnaculis, mille clypei pendent ex ea*. Caput est mens, *collum* sunt cogitationes, quæ debent esse fortes *sicut turris David*, et debet muniri *clypeo* continentiae, et tunc erit *ascensus ejus purpureus* <sup>46</sup> media caritate constitutus, et hoc est tertium, et notatur, scilicet quod gratia secum ducit animam ad æternam gloriam, quod notatur ibi: *superius*; tunc enim fides <sup>47</sup> perficietur beata visione, spes æternæ beatitudinis tensione, sed caritas ibi

---

<sup>41</sup> Ps. 103 (104), 4

<sup>42</sup> Luk. 19, 3. 4.

<sup>43</sup> Hskr. har *Deum*, utvivlsomt en Fejlskrift, fremkaldt ved det umiddelbart forud gaaende *t i vidit*.

<sup>44</sup> Ordspr. 7, 7. 8. 22.

<sup>45</sup> Højs. 4, 4.

<sup>46</sup> Højs. 3, 10.

<sup>47</sup> Hskr. har *sedes* istedetfor *fides*.

remanebit, quia tunc tenebimus perfecta caritate beatitudinem; ibi erit caritas perfecta, summa jucunditas, æterna felicitas, ad quam nos perducatur etc. [qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.].

### III.

#### Sermo in XVIII Dominicam Trinitatis.

*Ascendens Jesus in naviculam transfretavit et venit in civitatem suam*<sup>1</sup>. *Super montem excelsum ascende tu, qui euangelizatus Sion*<sup>2</sup>. Verba ultima sunt Isaïæ XL, et conveniunt in prædicatores, secundum quod apparet ibi, quia diriguntur ad Sion et Jerusalem, quæ signant apostolos et doctores seu prædicatores. *Sion* interpretatur specula, *Jerusalem* interpretatur visio pacis; igitur prædicatores debent esse speculantes et videntes, hoc est officium ipsorum. Quod debebant<sup>3</sup> esse videntes, signatur Regum I<sup>4</sup>: *Ipse est, et omne quod loquitur absque ambiguitate venit*. Loqui absque ambiguitate hoc est magnæ sapientiæ, ergo prædicatores debent esse eminentes in sapientia. Requiritur etiam, quod super montem excelsum ascendant. Mons excelsus est Christus, super quem ascenditur duobus modis, primo quum prædicator nihil a se prædicat, sed solum quod sibi Christus ministrat, unde super id *super montem ascende* dicit interpres<sup>5</sup>: »id est super Christum, ut nihil annuncies, nisi quod ab ipso habes«, quia homo a se non

<sup>1</sup> Matth. 9, 1.

<sup>2</sup> Es. 40, 9.

<sup>3</sup> For *debeant* læses rettere *debeant*.

<sup>4</sup> 1 Sam. 9, 6.

<sup>5</sup> d. e. *Glossa interlinearis*, der har de samme Ord.

potest dicere verum. Psalmus <sup>6</sup>: *Omnis homo mendax*, igitur non est congrua prædicatio, quum dicit a se quod dicit; tunc propriam gloriam quærit, et quid erit de tali, dicitur in Johanne <sup>7</sup>: *Qui quærit [gloriam ejus, qui misit eum], dicitur hic justus et verax est, et injustitia in illo non est*, ergo a contrario . . . . .<sup>8</sup>, qui gloriam propriam quærit, injustus et mendax est.

Alio modo ascenditur super montem Christum, per vitæ eminentiam aggrediendo cacumen sive culmen bonæ vitæ, unde dicit glossa <sup>9</sup>: »*ascendentes culmina virtutum verbo et exemplo doceant*«; tunc est enim congrua prædicatio, quum prædicator coelesti contemplatione utitur, unde dicit sanctus quidam <sup>10</sup>: »illa autem vox facilius corda auditorum penetrat, quam vita docentis commendat, quia quod loquendo imperat, exemplo adjuvat«. Ut talis fiat prædicatio, hoc non est ab homine, quia non potest homo a se dicere talia, sed sunt a Deo, a quo *omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est descendens*<sup>11</sup>; *omnis enim sapientia est a Domino Deo*<sup>12</sup>, nec bona doctrina, nec vitæ eminentia potest esse nisi a Deo. Idcirco dicit Psalmus <sup>13</sup>: *Bonitatem et disciplinam et scientiam doce me*. Igitur in primo rogabimus etc. —

*Ascendens in naviculam* etc.<sup>14</sup>. Omissa expositione literalī, spiritualiter possunt verba ista exponi de Christo et

<sup>6</sup> Ps. 115 (o: 116), 11.

<sup>7</sup> Joh. 7, 18; *dicitur* er vist en Skrivfejl.

<sup>8</sup> Hskr. har ff, hvad det skal betyde, ved jeg ikke; maaske er det en Fejlskrift for sq, d. e. *sequitur*.

<sup>9</sup> Formodentlig sigtes til *Glossa ord.* til Es. 40, 9: *Ascende in montem, ut excelsorum vertice possis eminere meritorum*.

<sup>10</sup> Gregorii Magni *Regulæ past.* lib. II c. 3, (Opp. Tom. II, 15).

<sup>11</sup> Jak. 1, 17.

<sup>12</sup> Sir. 1, 1.

<sup>13</sup> Ps. 118 (o: 119), 66.

<sup>14</sup> Hele den øvrige Prædiken synes kun at være en videre Udførelse af et Sted i en Prædiken af *Wilh. af Auvergne* over samme Text (Opp. ed. London 1674. Tom. II, p. 344): *Mystice navicula est crux*

de membris ejus sive de nobis. De Christo potest dici, quod ascendit in naviculam in passione, unde in Canticis<sup>15</sup>: *Ascendam in palmam, et apprehendam fructus ejus*, id est Diaboli confusionem et generis humani redemptionem, quum mortem nostram moriendo destruxit. *Transfretavit Jesus*, in resurrectione sive de mortalitate ad immortalitatem et de passibilitate ad impassibilitatem, unde Apostolus<sup>16</sup>: *Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Venit Christus in civitatem suam*, in ascensione, non ad Jerusalem<sup>17</sup> civitatem, ubi natus est, non in Nazareth, ubi nutritus est, non in Cafarnaum, quam miraculis decoravit et suam fecit et mirabiliter illustravit, sed in Jerusalem coelestem, unde in Matthæo<sup>18</sup>: *Locutus est Jesus et ascendit in coelum, sedens a dexteris Dei*.

Alio modo possunt exponi ista verba de nobis, qui sumus membra Christi, quia habet homo naviculam et necesse habet transfretare et in civitatem suam venire. Sumus hic advenæ, pègrini et exules, et est mare inter nos et coelestem civitatem. Sumus, dico, advenæ et peregrini; Psalmus<sup>19</sup>: *Advena sum apud te et peregrinus*. Item sumus exules, unde Apostolus<sup>20</sup>: *Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus*. Est mare magnum

Christi, in qua toleravit amaritudinem doloris, quæ fit ad modum maris magna.... Navicula etiam est poenitentia, et bene dicitur navicula diminutione, quum brevis sit respectu cruciatus æterni. Sapient. 14: *Exiguo ligno credunt homines animas suas*. Hac navicula transeundum est nobis mare hujus sæculi, ut in civitatem coelestem perveniamus.

<sup>15</sup> Højs. 7, 8.

<sup>16</sup> Rom. 6, 9.

<sup>17</sup> Hskr. har aldeles tydeligt *Jerusalem*, men det maa dog vist være en Afskrifterfejl for *Bethlehem*; en saadan Udvidenhed synes dog altfor utrolig.

<sup>18</sup> Mark. 16, 19.

<sup>19</sup> Ps. 38 (c: 39), 13.

<sup>20</sup> Hebr. 13, 14.

inter nos et civitatem nostram, scilicet mundus. Psalmus <sup>21</sup>: *Hoc mare magnum et spatiosum manibus*, et idcirco naviculam debemus ascendere, scilicet poenitentiam, et transfretare et ad civitatem nostram venire.

In verbis istis quattuor debemus notare: primo, qualis debet esse, qui naviculam debet ascendere, secundo, quam naviculam debet ascendere, tertio, quod fretum sive mare debemus transfretare, et quarto, ad quam civitatem debemus tendere. — Primum notatur, quum dicit: *ascendens Jesus*. Jesus interpretatur salus, unde signatur, quod salutem pro omnibus debet quærere et de sua salute sollicitus esse, unde in Evangelio <sup>22</sup>: *Primum quærite regnum Dei*, quia parvum est alia quærere neglecta salute, unde in Evangelio <sup>23</sup>: *Quid prodest homini, si universum mundum lucretur, detrimentum autem animæ patiatur!* quasi dicas nihil prosunt divitiæ, deliciæ et honores et dignitates, neglecta salute, unde dicit Isidorus: »si habes scientiam Salomonis, pulchritudinem Absolonis, fortitudinem Samsonis, divitias Croesi et potestatem Octoviani <sup>24</sup>, quid totum hoc tibi proderit, si tandem caro vernibus et anima tradatur in inferno crucianda dæmonibus cum divite epulone«. Secundum, scilicet quam naviculam debemus ascendere, notatur, quum dicit: *in naviculam*; quod est mare, notatur, quum dicit: *transfretavit*, et notatur quartum, quum dicit: *et venit in civitatem suam*.

Primo dico notatur, qualis debet esse, qui naviculam debet ascendere, quum dicit: *ascendens Jesus*, id est de sua salute sollicitus. Quattuor autem ostendunt hominem esse Jesum, id est de sua salute sollicitum. Primum est consideratio sui status, secundum est quæsitio boni consilii,

---

<sup>21</sup> Ps. 103 (c: 104), 25.

<sup>22</sup> Matth. 6, 33.

<sup>23</sup> Matth. 16, 26.

<sup>24</sup> Denne Form forekommer af og til i Middelalderens latinske Hskr. for Octavian, d. e. Kejser Avgust.

tertium est sancta conversatio, et quartum est salutis [suæ et] aliorum procuratio. — Primo, dico, ostendit hominem esse Jesum status sui consideratio, scilicet si est in peccato, quod confiteatur et vitam suam corrigit. Isaïas <sup>25</sup>: *Dabo salutem in Sion*, in statum suum speculantem et maxime cum desiderio et tremore corrigendi [se] ipsum, unde Regum <sup>1<sup>mo</sup> 26</sup>: *Cras erit nobis salus, quum incaluerit sol*; in sole est lux et calor, per lucem signatur consideratio, per calorem signatur fervor desiderii. Igitur consideratio status sui est prima gratia, quam Deus facit peccatori. Quum homo est in peccato, tunc tenebræ sunt super faciem abyssi; et primum quod fecit Deus, quum tenebræ erant super faciem abyssi, erat lux <sup>27</sup>, in signum quod prima gratia, quam fecit peccatori, est consideratio status sui.

Secundo ostendit hominem esse Jesum, id est de salute sua sollicitum, quæsitio boni consilii. Scribitur <sup>28</sup>: *Ibi est salus animæ, ubi multa consilia*, dico a sapienti habita, unde in Tobia <sup>29</sup>: *A sapienti consilium inquire*, contra illos, qui de salute animæ suæ quærunt consilium a terrenis, qui significantur per Ocosiam, Regum <sup>4<sup>to</sup> 30</sup>, qui incidit in ægritudinem et misit ad Belsebub dominum Accaron <sup>31</sup> pro consilio, et occurrit angelus Domini nunciis dicens: Ite et dicite ei, quod non descendat de lecto, nisi moriatur. Ita qui a carnalibus petunt consilium de salute suæ animæ, qui dicunt eis: bene poteris adhuc agere poenitentiam, de talibus potest dici, quod non descendent de lecto, nisi moriantur in culpa. Idcirco dicit Salomon <sup>32</sup>:

<sup>25</sup> Es. 46, 13.

<sup>26</sup> 1 Sam. 11, 9.

<sup>27</sup> 1 Mos. 1, 3.

<sup>28</sup> Ordspr. 11, 14; *animæ* er maaske en urigtig Opløsning af en Abbreviatur af *autem*, hvilket haves i alle Udgaver.

<sup>29</sup> Tob. 4, 19.

<sup>30</sup> 2 Kong. 1, 2—4.

<sup>31</sup> Hskr. har: *Belsebuch dominum Atoroth*.

<sup>32</sup> De første Ord sigte enten til Sir. 37, 7 (c: 10): *Noli consiliari cum eo, qui tibi insidiatur*, eller til v. 9 (c: 8): *A consiliario serva ani-*

*A malo consiliario averte animam tuam; cum justo tracta de justitia, cum honesto de honestate et cum religioso de salute animæ tuæ.*

Tertio ostendit hominem esse Jesum honesta conversatio et sancta, unde in Ecclesiastico <sup>33</sup>: *In sanctitate justitiæ est salus animæ.* Debet homo sancte conversari exterius et interius, unde Apostolus <sup>34</sup>: *In sanctitate et justitia simpliciter ambulate.* Gregorius: »sancta conversatio confundit inimicum, ædificat proximum et glorificat Deum«, hoc est contra illos, qui tortuose incedunt, inhoneste vestiuntur et male loquuntur. Tales enunciant de se, quod sint mali, sicut dicit quidam <sup>35</sup>: *Tria enunciant de homine: amictus vestium, risus dentium et incessus pedum.*

Quartum, quod ostendit hominem esse Jesum, est salutis animæ suæ et aliorum procuratio, unde scribitur <sup>36</sup>: *Qui convertit peccatorem ab errore viæ suæ salvabit animam suam*, id est animam propriam, unde glossa: »qui convertit alium, ampliora gaudia acquirit.« Pauci de salute sua sunt solliciti; proba, nullus dives est sollicitus de salute animæ suæ. Dicit Augustinus <sup>37</sup>, quod non est dives,

---

mam tuam, rimeligvis det Sidste; de følgende Ord, *cum justo... tuæ*, ere frit sammensatte af v. 12. 13. Læsemaaden *justo, religioso* for det recipere *injusto, irreligioso* angives af Fr. Lucas i hans Annot. til Vulgata at findes i flere Hskr.; derimod omtaler han ikke *honesto* for *inhonesto* og *de salute animæ tuæ* for *de sanctitate*.

<sup>33</sup> Sir. 30, 15.

<sup>34</sup> Dette Ord findes hverken i G. eller N. T.; det synes at være dannet af Forf. selv, maaske efter Forbillede af Steder som Gal. 5, 15. 25. Kol. 4, 5. 1 Joh. 2, 6 o. dl.

<sup>35</sup> Sir. 19, 27.

<sup>36</sup> Jak. 5. 20; salvavit er vist en Skrivfejl for salvabit. Derimod er Læsemaaden *animam suam* for det recipere *ejus* temmelig gammel, hvilket ses af *Glossa ordinaria*: Quidam codices habent: *salvabit animam suam a morte*, et vere qui errantem corrigit, per hoc ampliora gaudia vitæ æternæ sibi conquirat.

<sup>37</sup> Her sigtes vist til hvad Aug. udvikler *Sermo XIV* (in Ps. 9, 14;

qui divitas habet, sed qui eas amat, et propheta <sup>38</sup> dicit, quod *a minore usque ad maiorem avaritiæ student*, et non sunt solliciti de salute sua, quia omnia perdunt, corpus, animam et divitias, unde in Ecclesiastico <sup>39</sup>: *Homo quum morietur, hæreditabit serpentes, bestias et vermes*, id est dæmones, qui habebunt animam, *bestias*, id est parentes<sup>40</sup> habebunt divitias, et *vermes* habebunt carnem, unde S[anctus quidam]: Spiritus est Satanæ, caro vermi, mammona mundo, unica plus aliis pars sua cuique placet, unde dicit diabolus: da mihi animam, cetera tolle tibi<sup>41</sup>. Patet modo, qualis debet esse, qui debet naviculam ascendere.

Secundo videndum est, quod est mare, quod debemus transfretare. Dico, quod mare id est mundus; sunt autem quattuor rationes, quare mundus dicitur mare. Mare habet quattuor proprietates, quæ reperiuntur in mundo. Mare habet aquas salsas, tumorem, foetorem et periculorum plenitudinem; illa similiter sunt in mundo.

Primo, dico, in mundo est amaritudo, quantum ad cupidos, unde in Joele <sup>42</sup>: *Dulcedo avaro est vermis*, et Gregorius dicit ipsi<sup>43</sup>: »punctiones, sollicitudines et labores habent in acquirendo divitias,« unde versus:

»Dives divitias non possidet absque labore,

Non tenet absque metu, non desinit absque dolore.«

Opp. Tom. V, col. 84 ss.) og andensteds, at ikke Besiddelsen af men Begjærligheden efter Rigdom er fordømmelig.

<sup>38</sup> Jer. 6, 13.

<sup>39</sup> Sir. 10, 13.

<sup>40</sup> Det er en temmelig besønderlig Tanke, at Forældrene skulle arve den Afdødes Formue; jeg formoder, at *parentes* er en Skrivfejl for *propinqui*, eller maaske: *proles habebit divitias*.

<sup>41</sup> Disse Ord synes at være valgte som Modstykke til Herrens Ord Job. 2, 6.

<sup>42</sup> Joel har intet saadant Udsagn; det er vist en Fejlskrift for *Jobo*; det hedder nemlig Job. 24, 20: *Dulcedo illius (3: adulteri) vermes*.

<sup>43</sup> Gregor siger ikke noget Saadant i sin Fortolkning af Job. 24, 20; men samme Tanke forekommer oftere hos ham, f. E. *Moral. in Job.* l. XV, 26 s. (Opp. Tom. I, col. 479).



Dives semper vult plus et plus habere, unde Johannes<sup>44</sup>: *Qui bibit ex hac aqua, sitiet in æternum*, et in Ecclesiaste<sup>45</sup>: *Avarus non implebitur pecunia*.

Secundo mundus ad modum maris habet tumorem, quantum ad superbos, unde contra superbos dicit Apostolus<sup>46</sup>: *Non sitis inflati unus adversus alium*. Abundantia signatur per crescentiam lunæ, et quum luna crescit, tunc mare intumescit. Ita quum abundant divitiæ, intumescit homo, unde divites participes sunt in omni malo, elewantur et superbiunt propter divitias, idcirco dicit Apostolus<sup>47</sup>: *Præcipe divitibus hujus sæculi, non alta sapere, nec sperare in incerto divitiarum*. Scribitur, quod vermis divitum est superbia<sup>48</sup>; semper dives despicit alios, quod signatur per hoc, quod scribitur<sup>49</sup>, quod *Syria requiescet super Efraim*; Syria interpretatur sublimis, Efraim interpretatur frugifer; in hoc signatur, quod superbia vadit<sup>50</sup> ad divites.

Tertio mundus dicitur mare, quod habet foetorem, quantum ad luxuriosos, quia luxuriosus foetet sibi, Deo et proximo et angelis bonis et malis. Dico, quod luxuriosus foetet sibi, unde in Amos<sup>51</sup>: *Faciam foetorem castrorum vestrorum ascendere super nares vestras*. Item foetet Deo, unde in Ecclesiastico<sup>52</sup>, qui locutus est de luxurioso dicit: *Vita impii abominabilis est Deo*. Item foetet homi-

<sup>44</sup> Joh. 4. 13; *in æternum* er maaske en Skrivfejl for *iterum*.

<sup>45</sup> Præd. 5, 9.

<sup>46</sup> 1 Kor. 4, 6, frit citeret.

<sup>47</sup> 1 Tim. 6, 17. Hskr. har: *nec sapere in certo divitiarum*, meningsløst.

<sup>48</sup> Dette Ord forekommer oftere hos Avgustin, f. E. Sermo XXXIX, 4 (Opp. Tom. V, col. 200), Sermo LXI, 10 (ib. col. 335), Sermo LXXXV, 3 (ib. col. 454).

<sup>49</sup> Es. 7, 2. Den recip. Text har *requievit*.

<sup>50</sup> Maaske er *vadit* en Fejlskrift for *cadit*.

<sup>51</sup> Amos. 4, 10.

<sup>52</sup> Det findes ej i Siraks Bog, men der synes at sigtes til Ordspr. 15. 8: *Victimæ impiorum abominabiles Domino*, jfr. 21, 27, eller til 15, 9: *Abominatio est Domino via impii*. Dog tales der ikke paa noget af disse Steder om den Udsvævende (luxuriosus), medmindre Forf. har fundet ham betegnet i „concupiscit“ 21, 26.

nibus, unde Isaias <sup>53</sup>: *Non habebit luxuriosus consortium bonorum in domo una neque luxuriosus sepulturis*, unde luxuriosus debet extrahi extra consortium bonorum sicut cadaver putridum, sicut scholares ejiciunt de suo consortio, nihil <sup>54</sup> dimittunt sibi dominum, et est bona consuetudo. De tali scribitur <sup>55</sup>: *Descendens usque ad profundum laci*. Item luxuriosus foetet angelis bonis, et hujus exemplum in vitis patrum: Angelus bonus conducebat virum sanctum in via, occurrit ei quidam pulcher homo sed luxuriosus, et obstruxit nares suas. Quæsivit vir sanctus ab eo, quare nares suas obstruxit, quum ille esset pulcher homo. Respondit Angelus: propter peccatum luxuriæ maxime foetet nobis. Item foetet luxuriosus angelis malis, maxime propter peccatum contra naturam, unde in Ezechiele <sup>56</sup>: *Trudam te in manibus inimicorum, et erubescunt in sceleratione tua*.

Quarto mundus dicitur mare propter periculorum multitudinem. Qui est in magno mari in parva barga, et sunt venti et flatus magni, timet [is] homo qualibet hora, ne opprimatur. Parva barga est parva poenitentia. Unde qui est in parva barga in hoc mundo, est in magno periculo, quia parvum medium est inter ipsum et abyssum. Sed in multo majore periculo est, qui est extra poenitentiam, sicut ille qui est extra bargam, quia cito submergitur, unde habemus de Jona, quod cete devoravit eum, quam cito fuit extra navem <sup>57</sup>. Idcirco debemus ascendere in naviculam, quæ est

<sup>53</sup> Es. 14, 20, meget frit anvendt. Det hedder der til Kongen af Babel: Non habebis consortium neque cum eis in sepulturis. Om *luxuriosus* tales der ikke et Ord i hele det Kap. De sidste meningsløse Ord af vor Text *neque luxuriosus sepulturis* kunde herefter maaske rettes til *neque cum eis in sep*. Men man ser ikke, hvorledes vor Læsemaade kan være opstaaet heraf.

<sup>54</sup> *nihil* er vist brugt som et mere udsøgt Ord for *non*. *Scholares* ere Studenterne i Paris.

<sup>55</sup> Es. 14, 15 eller 19.

<sup>56</sup> Ezech. 16, 27. Den recip. Text lyder: Dabo te in animas odientium te filiarum Palæstinarum, quæ erubescunt in via tua scelerata. — „Trudam“ er vist en Skrivfejl for „tradam“.

<sup>57</sup> Jon. 2, 1.

poenitentia, quia secunda tabula post naufragium est poenitentia, ut dicit Hieronimus, et non debemus timere, quia non oportet nos facere poenitentiam, quam non possumus sustinere, quia parva poenitentia salvat bene, quod signatur libro Sapientiæ<sup>58</sup>, ubi dicitur: *Exiguo ligno homines committunt animas suas, et transscendentes mare per rates liberati sunt.*

Ut autem secure possimus transire in navicula, ista quattuor sunt nobis necessaria: scilicet peccata præterita deflere, aliena restituere, superflua etiam pauperibus erogare, puritatem mentis et cordis servare.

Primo, dico, debemus ascendere in naviculam poenitentiae per deflectionem, unde Isaias<sup>59</sup>: *Per descensum Luith flens ascendet.* Luith interpretatur gena, unde signatur, quod per lacrymarum descensionem<sup>60</sup> ad genas debemus ascendere, discurrere per singula peccata debet, quæ dicuntur noctes<sup>61</sup>, et debet ea deplorare. Qui sic fecerit, sanitatem recuperabit sicut Naman<sup>62</sup>, qui fecit juxta consilium Elisei dicentis: *vade et lava te septies in Jordane, et recuperabit sanitatem tua caro.*

Secundo, ut possimus secure ascendere in naviculam poenitentiae, debemus aliena restituere, unde Salomon<sup>63</sup>: *Justitia sublevat egentem.* Justitia est reddere unicuique, quod suum est.

Tertio, ut possimus naviculam poenitentiae ascendere, oportet superflua pauperibus erogare, istud enim facit nobis ocum in navicula, unde in Proverbiis<sup>64</sup>: *Donum hominis*

<sup>58</sup> Visd. 14, 5.

<sup>59</sup> Es. 15, 5. Den recip. Text har *ascensum* for *descensum*.

<sup>60</sup> Hskr. har *distensionem*, hvilket paa Grund af Sammenhængen maa være en Skrivfejl.

<sup>61</sup> Her sigtes til Es. 15, 1: *nocte vastata est Moab, . . . nocte vastatus est murus.*

<sup>62</sup> 2 Kong. 5.

<sup>63</sup> Dette Ord findes ikke i G. eller N. T., men jeg antager, at her sigtes til Ordspr. 14, 34: *Justitia elevat gentem.* Maaske er *egentem* kun en Skrivfejl.

<sup>64</sup> Ordspr. 18, 16. Den recip. Text har: *dilatat viam ejus.*

*dilatat locum hominis*, in navicula, et dat ei locum inter justos. Oportet superflua pauperibus erogare, unde in Evangelio<sup>65</sup>: *Qui habet duas tunicas, det unam non habenti*. Per unam tunicam signatur quod est necessarium, per duas vero signatur quod est superfluum. Dice, quod illud est præceptum affirmativum, et non obligat nisi pro loco et tempore<sup>66</sup>; dico, quod modo<sup>67</sup> est tempus erogandi, quia indigent pauperes, et si non das in vita tua, postea non poteris dare.

Ultimum, quod facit ascendere in naviculam, est permanere in puritate mentis et corporis. Psalmus<sup>68</sup>: *Quis ascendet in montem Domini* etc.? *Innocentes* etc. Ad puritatem mentis et corporis servandum invitat nos Apostolus dicens<sup>69</sup>: *Renovamini spiritu mentis vestræ, et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est*. Debemus induere novum hominem bene operando et Christo etiam nos conformando, et præcipue scholares, qui veniunt Parisias ad addiscendam sapientiam, quia *sapientia transfert se in animas sanctas*<sup>70</sup>, et *in malevolam animum non introibit sapientia*<sup>71</sup>. Idcirco in principio studii debetis vos scholares renovare animas vestras. Rogabimus Dominum etc.

<sup>65</sup> Luk. 3, 11.

<sup>66</sup> Denne Bestemmelse om de positive Bud er almindelig hos det 13de Aarh's Skolastikere. Saaledes *Bonaventura, Lib. Sent. III. Dist. XXXVII, Art. I, Quæst. II, Concl.*: Obligatio præcepti negativi est semper et ad semper; obligatio vero præcepti affirmativi, quamvis sit semper, non tamen ad semper, sed pro loco et tempore; jfr. lib. I, Dist. XLVIII, Art. II, Quæst. I, Concl. Det samme måde vi ogsaa hos *Thom. Aquin, Summa, I. II. Quæst. LXXI, Art. V, Resp. ad Arg. 3.; II. II, Quæst. III, Art. II, Resp. o. fl. St.* Og endnu tidligere, skjønt ikke saa bestemt, hos *Alex. Hales. Summa, Pars I, Quæst. XLI, Membr. III, Resp.*: *Præc. negativa* obligant semper et ad semper, *affirmativa* vero obligant semper sed non ad semper.

<sup>67</sup> Hskr. har *modus*, meningsløst.

<sup>68</sup> Ps. 23 (c: 24), 3. 4.

<sup>69</sup> Efes. 4, 23. 24.

<sup>70</sup> Visd. 7, 27.

<sup>71</sup> Visd. 1, 4.

## Oversættelse af Mag. Nikolaus's Prædiken om den salige Nikolaus.

»Straalende af Guld og dyrebare Stene.« »Herrens Ord er glødende.« De sidste Ord findes i Ordsprogene (30, 5), og Glossen hertil siger: »Herrens Ord er glødende, idet det opflammer til at gøre det Gode«, hvorfor man ogsaa siger, at Herrens Ord renser Sæderne. Da Herrens Ord har tre Egenskaber fælles med den materielle Ild, kaldes det glødende. Den materielle Ild oplyser nemlig det Mørke, antænder det Forbrændelige og har endelig en rensende Kraft, hvorved den renser Metallerne fra de urene Dele. Disse tre Egenskaber ere i samme Forhold aandeligvis i Guds Ord, og derfor kaldes det glødende. Det oplyser nemlig Erkjendelsen mod Uvidenhedens Mørke til Kundskab om Gud, det optænder den Længselsfulde til Kjærlighed til Gud, og det renser endelig Sjælen fra Syndens Smuds formedelst Naaden og Sønderknuselsen.

Først, siger jeg, oplyser Guds Ord Erkjendelsen imod Uvidenhedens Mørke til Kundskab om Gud; derfor siger Jeremias (23, 29): »Er ikke mit Ord som en brændende Ild!« Glosse: »til at oplyse Erkjendelsen«, og ligesaa Ordsprogene (8, 1. 8): »Kjender Du ikke mine Ord«, nemlig med Hensyn til deres Virksomhed, »at de ere sande«, idet de oplyse Erkjendelsen, »Forvendthed findes ikke i dem«, nemlig med Hensyn til Betydningen. Og Bernhard siger over Højsangen: »Guds Ord oplyser Sindet, saa det med Kraft kan gribe det Himmelske.«

For det Andet optænder Guds Ord den Længselsfulde til Kjærlighed til Gud, hvorfor det hedder Luk. 12, 49: »Ild«, d. e. den guddommelige Kjærlighed, »er jeg kommen at kaste«, ved Prædiken, »paa Jorden«, d. e. i Menneskenes Hjærter, »hvor gjerne vilde jeg, at den var optændt!« Glosse: »i de Troendes Hjærter«, til at optænde den Længselsfulde til Kjærlighed til Gud.

For det Tredie renser Guds Ord Sjælen fra Lasternes Smuds. Som Billede herpaa hedder det 4 Mos. 20, 11: »Moses slog Klippen med sin Stav to Gange, og der udstrømmede Vand i Mængde.« »Moses« er udlagt, den som er draget op af Begjæringens Vande, han slog »Klippen«, d. e. de Forhærdedes haarde Hjærter, »han slog« den, thi Prædikanten maa prædike saaledes, at Tilhørerne baade kunne høre med deres legemlige Ører og opfange det med Hjærtets Øre, saa at det kan virke, »og der udstrømmede Vand i Mængde«, d. e. Taarernes og Sønderknuselsens Vand, som renser Sjælen fra Lasternes Smuds. Hvo som saaledes hører Guds Ord, hans Sind vorder blødt, og derfor siger ogsaa Herren ved Profeten (Ps. 119, 103): »Hvor søde for min Gane vare dine Ord!« Søde for den som hører dem, sødere i dens Mund, som udtaler dem, sødest i dens Hjærte, som bevarer dem, saa de virke, som Bernhard siger over Højsangen: »Guds Ord skal høres med Kjærlighed, modtages med Ydmyghed og bevares i Hjærtet med Virksomhed.« Lader os derfor først bede Herren o. s. v.

»Straalende af Guld og kostelige Stene«, disse Ord staa i Esthers Bog (15, 9), og skjönt de egentlig gjælde Kong Ahasverus i hans kongelige Pragt, saa kunne de dog mystisk udlægges om den salige Nikolaus, hvis Fest vor Moder Kirken højtideligholder idag. Og der bemærkes deri to Stykker til den herlige Biskop, den salige Nikolaus's Pris: det første er hans Prælatstands eller præstelige Livs Højhed, det andet er hans Beskuelses Sødme. Prælatstandens Højhed bemærkes, naar det hedder: »straalende af Guld.« Ved Guldet betegnes nemlig Stillingens Fuldkommenhed eller Prælatstandens Højhed, som Gregor siger i sine Moralske Betragtninger over Job: »Ligesom Guldet overgaar de øvrige Metaller i Kostbarhed, saaledes overgaar Prælaten andre Mennesker i Værdighed;« saaledes betegnes altsaa med Rette ved Guldet Prælatstandens Højhed. Beskuelsens Sødme betegnes, naar det hedder: »dyrebare Stene«, som Prosper siger i sin Bog om Beskuelsen:

»Ligesom dyrebare Stene straale ved deres Dyd, saaledes straaler den retfærdige Mands Sjæl oplyst af Guds Beskuelses Lys.« Altsaa betegnes Dyd og Beskuelse med Rette ved dyrebare Stene.

Først, siger jeg da, prises den salige Nikolaus med Hensyn til Prælatstandens Højhed, naar det hedder: »straa-lende af Guld.« Men Prælatstandens Høihed bestaar af tre Stykker, for hvilke den salige Nikolaus med Rette prises. Det første er den høje Visdom, det andet den rette Retfærdighed, det tredie den strenge Pønitentse, og disse tre Stykker betegnes ved tre dyrebare Stene, nemlig Chrysopasen, Topasen og Beryllen. Gregor siger nemlig: »ligesom kostelige Stene, fattede i Guld, pryde Guldet, saaledes pryde Dyder Prælatstanden.«

Først, siger jeg, den høje Visdom, hvilken betegnes ved Chrysopasen, pryder den salige Nikolaus's Erkjendelse; thi Visdom er Sjælens Prydelse. Den rette Retfærdighed, som betegnes ved Topasen, forskjønner hans Følelse; thi, som Anselm siger, »Retfærdigheden bestaar i Viljen og Følelsen.« Den strenge Pønitentse, som betegnes ved Beryllen, vederkvæger og styrker det heftige Sind til at afsky Synderne. Altsaa ligesom dyrebare Stene pryde Guldet, saaledes pryde disse Dyder den salige Nikolaus.

Først, siger jeg, pryder den høje Visdom, hvilken forstaas under Chrysopasen, den salige Nikolaus's Erkjendelse. Isidor siger, at Chrysopasen er en dyrebar Sten, af rød Farve med gyldne Draaber. Ved de gyldne Draaber betegnes den høje Visdom, ved den røde Farve det retskafne Liv. Og begge disse besad den salige Nikolaus, saaledes at hans høje Visdom maa siges at forskjønne hans retskafne Liv. Det hedder Sak. 3, 9: »Paa en Sten er der syv Øjne«, og Gregor udlægger dette Sted i sin Fortolkning af Ezekiel: »ved de syv Øjne, siger han, betegnes, at enhver Prælat maa have syv Øjne, eller have sine Øjne henvendte paa 7 Punkter: paa Gud ved den gode Hensigt, paa sin Næste ved Medlidenhed, paa sig selv, for

at han udvortes kan straale ved sin retskafne Vandel, og indvortes være opfyldt af Kjærlighed, at han kan anordne det Nærværende ved sin Forstandighed, det Forbigangne ved sin Hukommelse og det Tilkommende ved Forudseenhed.« Saadanne Øjne havde den salige Nikolaus, og da især Medlidenhedens Øje; thi med stor Kjærlighed tog han sig af de Fortrykte. — Chrysopasen er en kraftig Sten, og Isidor siger, at dens Dyd er, at den skjuler sit Lys i Lyset, men skinner meget stærkt i Mørket. Hvad Andet betegnes vel herved, end at Prælaten maa kjende sine Undergivnes forskellige Opførsel, og efter deres Beskaffenhed forholde sig forskelligt imod dem, saaledes som netop den salige Nikolaus forstod at gjøre det! Ligesom der skrives om Magneten, et den med den ene Ende trækker Jernet til sig og med den anden støder det fra sig, saaledes forstod den salige Nikolaus udmærket at forholde sig; thi ved sin Prædikens milde Ord drog han Mange til Troen, og ved sit strengt straffende Ord forvirrede han Kjætterne. Han vidste, at ligesom det samme Lægemedel ikke kan helbrede forskellige Sygdomme, saaledes duer heller ikke det samme aandelige Lægemedel til at udrødde de forskellige Vildfarelser. Thi den som skal næres med Trøst, han skal ikke tugtes med haarde Ord, hvad der helbreder Foden, helbreder ikke Øjet, thi Øjet helbredes med Øjensalve og Foden med et Plaster, og hvis En vilde helbrede en daarlig Fod med Øjensalve, vilde man le ham ud. Men der er mange Prælater, som ville helbrede deres Undergivne paa en forkert Maade, hvorfor Bernhard over Højsangen siger: »Vor Tids Prælater ere uvidende og forsømmelige og have ikke Lærdommens Melk, de ere ligesom Slinger, thi de smitte ved de Vildfarelser, de lægge for Dagen, og de dræbe ved det slette Exempel, de give.«

For det Andet prises den salige Nikolaus med Hensyn til den rette Retfærdighed, hvilken betegnes ved Topasen, som Isidor siger: »Topasen er en dyrebar Sten, iført alle Ædelstenes Farver.« Hvad Andet betegnes herved end Ret-



færdighed, som hos Prælaten maa være »Alt for Alle« (1 Kor. 9, 22), og den var hos den salige Nikolaus, saa han med Rette kunde sige med Job (29, 14-16): »Jeg er iført Retfærdighed, og har ikklædt mig den som et Klædebon; jeg var den Blindes Øje og den Haltes Fod, jeg var de Fattiges Fader.« Gregor udlægger dette Ord: »Jeg var iført Retfærdighed«, d. e. den er iført Retfærdighed, som altid bedækker sig med en god Handlemaade, og ikke giver nogen Del af sin Handlemaade blot for Synden. »Jeg var den Blindes Øje« ved at oplyse ved Lærdom, »den Haltes Fod« ved at understøtte og hjælpe, »jeg var de Fattiges Fader« ved rigeligen at bevise Barmhjertigheds Gjerninger mod de Trængende. Den salige Nikolaus var i Sandhed de Fattiges Fader: han var født af fornemme Forældre, men han bestræbte sig fra sin Ungdom af for at uddele hvad han ejede til de Fattige; og saaledes bør ogsaa vi gjøre. — En Dyd, som Topasen blandt andre har, er, at den kan stille det sprudlende Vand. Hvad Andet betegnes herved, end at Prælaten ved sin Retfærdighed skal stille og standse de Forargelser, som komme frem i Folket! Derfor hedder det i Psalmen (119, 127 f.): »Højere elskede jeg dine Bud end Guld og Topas, derfor vejledtes jeg til alle dine Bud«; Glosse: »Guds Naade hjælper os at opfylde Budene.« Og Ordspr. 13, 6: »Retfærdighed«, nemlig hos Prælaten ved hans Forudseenhed, »bevarer«, formedelst Guds Naade, »den Uskyldiges Vej«, saa at han ikke falder i Brøde. Saadan bør altsaa Prælatens Retfærdighed være, at den kan stille de Forargelser, som komme frem i Folket, ligesom Topasen stiller det sprudlende Vand. Sjældne ere saadanne Stene, og sjældnere ere saadanne Prælater, de ere derimod frygtsomme, forsagte, forknytte, de vove ikke at øve Retfærdighed, hvorfor ogsaa Bernhard siger i sin Betragtning over den menneskelige Elendighed til Pave Evgenius: »Saadanne Mænd bør man udvælge til Prælater, som ikke gaa efter Sølv og Guld, men efterfølge Christum, som ikke søge Fordel af deres Embede, men gode Frugter

hos deres Undergivne, som ikke smigre de Rige, men forfærde dem, som ikke foragte den menige Mand, men belære ham, som ikke tynde paa de Fattige, men pleje dem, som ikke ræddes for Fyrsters Trusler, men foragte dem.«

For det Tredie prises den salige Nikolaus med Hensyn til den strenge Pønitentse, hvilken betegnes ved Beryllen, som det hedder hos Isidor og i Glossen til Aabenb. 21, 20: »Beryllen er en dyrebar Sten, hvis Farve er som Vand, der tilbagekaster Solens Straale.« Vandet betegner Taarernes Strømme, Solens Straale betegner den sande Sols og Naadens Straale, som, naar den falder paa den Bodfærdiges Hjærte, fører ham til den strenge Pønitentse. Denne Sten betegnes i 1 Mos. B. (28, 18), hvor det hedder, at »Jakob oprejste en Sten til et Mærke.« Jakob er udlagt »Efterstræberen«, og han betegner den salige Nikolaus, som efterstræbte Lasterne, og »han oprejste en Sten«, d. e. Beryllen, den strenge Pønitentse, »til et Mærke«; thi om Onsdagen og Fredagen diede han kun én Gang sin Moder<sup>1</sup>, og spægede saaledes fra Barnsben af sit Legeme ved Faste og Vaagen. Denne Sten, d. e. den strenge Pønitentse, efterlod han Klerker og Prælater til et Exempel. I en Fyrstes Hær samle de Adspredte sig til deres Fyrstes Fane og faa derved atter Mod, saa de kunne besejre deres Fjender. Saaledes, naar Prælaten oprejser Pønitentsen til et Mærke, giver han sine Undergivne Mod til ogsaa at gjøre Pønitentse; thi en Prælats Exempel tages gjerne til Følge af hans Undergivne. Denne Stens Dyd er, at den varmer den Berørendes Haand, hvorfor det hedder i Glossen til Aabenb. 21, 20: »Den som kommer i Berørelse med en hellig Mand, han opflammes ved dennes Vandel.« Ved

---

<sup>1</sup> Onsdag og Fredag ere Fastedage. I de senere Legendarier forbedres denne Historie, saaledes fortælles hos *F. Giry: Les Vies des Saints* (til 6te Decbr.), at det var først Onsdag og Fredag Aften, han diede sin Moder; „ja man siger, føjes der til, at han kun diede det højre Bryst, hvis Melk ikke er anset for at være saa god som den af det venstre, fordi det er længer borte fra Hjærtet.“

Haanden, som opvarmes, betegnes, at den Undergivne opflammes til at efterligne de gode Gjerninger, som han ser Prælaten rig paa. Altsaa ligesom denne Sten har den Dyd at opvarme Ens Haand, saaledes opflamme ogsaa de gode Gjerninger hos en Prælat andre Mennesker, og dem besad den salige Nikolaus, hvorfor man kunde sige om ham, som der staaer i Højsangen (5, 10): »Min Elskede«, d. e. den salige Nikolaus, »er hvid« ved sit Levnets Renhed »og rød« ved sit Levnets Strenghed, »udvalgt blandt Tusinder« ved at fremstille gode Exempler. Sandelig, saamange herlige Exempler har den salige Nikolaus efterladt os Klerker, at han kan staa ret som et Mønster for vort og alle Prælaters Levnet. Men vor Tids Prælater oprejse ikke denne Beryl, denne strenge Pønitentse, til et Mærke, tværtimod stræbe de at leve i Pragt og Overdaad, hvorfor ogsaa Innocents siger i 2den Bog om Menneskelivets Elendighed: »De fraadseriske Prælater have ikke nok i Himlens Fugle, ikke i Havets Fiske, ikke i Jordens Dyr, de lade tillave Krydderier og udsøgte Salver, de lade Dyr opfede og omhyggeligt tillave ved Kokkes Kunst, overdaadigt tilberede ved Tjeneres Flid. En maa sie og støde, en Anden maa blande og tillave; de forvende det Væsentlige til Tilfældighed, de forvandle Naturen til Kunst, ikke for at tilfredsstille Naturens Trang, men for at mætte deres Graadighed.« Nu er altsaa det første Stykke klart, for hvilket den salige Nikolaus prises, nemlig for Prælatstandens eller det præstelige Livs Højhed, hvilket betegnes, naar det hedder: »Straalende af Guld.«

For det Andet prises han for Beskuelsens Sødme, naar det hedder: »Dyrebare Stene.« Denne Beskuelsens Sødme bestaar af tre Stykker, for hvilke den salige Nikolaus med Rette prises. Det første er hans uforkrænelige Renhed, det andet er hans Hurtighed i Betragtningen, det tredie er hans livsalige Kjærlighed til det Evige. Disse tre Stykker betegnes ved tre dyrebare Stene. Hans uforkrænelige Renhed ved Smaragden, hans Hurtighed i Betragtningen ved

Sardonyx, og hans livsalige Kjærlighed til det Evige ved Chrysolithen.

Først, siger jeg, prises den salige Nikolaus med Hensyn til hans uforkrænelige Renhed, hvilken betegnes ved Smaragden. Om den siger Isidor, at Smaragden er en dyrebar Sten, hvis grønne Farve er saa uforlignelig, at den gjør hele den omgivende Luft grøn; dens Farve er ikke dunkel, men klar som det rene Glas. Hvad Andet betegnes herved end den Sjælens sande Kydskhed og Kjødets Uforkrænelighed, som gjør Sjælen istand til at blive oplyst af den guddommelige Visdoms Lys? Om denne Sten hedder det Aabenb. 4, 3: »Der var en Regnbue trindt omkring Tronen at se til lig Smaragden.« Ved Tronen betegnes den beskuende Sjæl, i hvilken Gud troner formedelst sin Naade, hvorfor den ogsaa vinder Kjødets Uforkrænelighed. Regnbuen bestaar af Solstraaler og Draaber i Skyen, og den betegner Kydskhedens Naadegaver, som kjølnes Kjødet og oplyser det med Solens Straaler. — Denne Stens Dyd er, at den bevarer Mennesket fra Uafholdenhed; Mange kunde have en saadan Sten nødig! Den fordriver den usunde Melankoli, der opstaar i Blodet; saaledes tilintetgjør ogsaa den sande Afholdenhed og Sindets Kydskhed Kjødets Usundhed og Sindets Uafholdenhed. Disse Egen-skaber fandtes i Sandhed hos den salige Nikolaus; thi fra Barnsben af undflyede han Samkvem med de Ugudelige som den værste Pest og Forraadnelsesfeber. Saaledes bør ogsaa vi undfly Samkvem med de Ugudelige, ellers ville vi komme i mange Ulykker. Derfor siger Innocents i den 2<sup>den</sup> Bog om Menneskelivets Elendighed: »O hvor skjændig er den onde Lyst, som ikke blot gjør Sindet kvindagtigt, men ogsaa afkræfter Legemet, som ikke blot besudler Sjælen, men tilsøler hele Personen og ødelægger hans Rygte! Foran den gaar Brynde og Frækhed, efter følger stedse Smudsighed og Urenhed, altid ledsages den af Smerte og Sorg; det Sidste af den er bedsk som Malurt og hvast som et tveegget Sværd;« thi den dræber baade Sjæl og Legeme.

For det Andet prises den salige Nikolaus med Hensyn til hans Hurtighed i Betragtningen, hvilken betegnes ved Sardonyx, som det hedder hos Isidor og i Glossen til Aabenb. 21, 20: »Sardonyx er en meget dyrebar Sten, rød foroven, sort forneden og hvid i Midten«, og den betegner den beskuende Sjæl under Betragtning, som foroven er rød ved at længes efter det Himmelske, forneden sort ved at tænke over sine Synder og i Midten hvid ved at vende tilbage til Betragtningen i Afsky for Synden. Det hedder Job. 5, 23: »Med Stenene paa Marken er din Pagt«, d. e. den der lever, som han bør, han slutter Pagt med Stenene paa Marken, d. e. med de hellige Mænd. — Hine Egenskaber fandtes i Sandhed hos den salige Nikolaus. Hans Sind var vendt opad ved Betragtningen af det Himmelske, som der læses i hans Legende, at da han som nyfødt blev sat i et Bækken for at tvættes, saa stod han der i lang Tid, uden at Nogen holdt ved ham; herved betegnede, at han, naar han kom til Skjels-Aar, skulde have sit Sind opadvendt mod Christus ved stadig Betragtning og hellig Beskuelse. Efter hans Exempel bør Prælaterne vende sig opad til Christus formedelst Beskuelse og ikke bøje sig ned til det Jordiske formedelst Begjærlighed. Men det er med mange Prælater, som Bernhard siger: »Det er ganske forunderligt med Prælaterne: de have største Lethed ved at finde En, til hvem de kunne betro deres Sjæle, men kunne Ingen finde at overlade deres Penge til. De forstaa udmærket at vurdere Alting: det Største regne de for Intet, og for det Ubetydeligste have de den største Omhu; hyppigt forhandle de med deres Husfolk om legemlig Pleje, men sjældent eller aldrig tale de med Præsterne om Sjælens Pleje.«

For det tredie prises den salige Nikolaus for hans livsalige Kjærlighed til det Evige, hvilken betegnes ved Chrysolithen, der er gylden af Farve med glimrende Guldfunker, og den betegner den livsalige Kjærlighed, derved at den er gylden af Farve; ved Funkerne derimod betegnes den gud-

dommelige Inspiration, der giver Sjælen Glæde og Livsalighed. Det hedder hos Daniel (10, 6), at den Engel, som Daniel saa, havde et Legeme som Chrysolith. Daniel er udlagt »Længslernes Mand«, og han betegner den salige Nikolaus, som inderligt længtes efter det Evige og Himelske, og han saa i bogstavelig Forstand en Engel i sin Dødsstund, ja han saa en Mængde af Engle; derpaa begyndte han paa den Psalme: »Paa dig Herre haaber jeg, ej vorde jeg beskæmmet evindeligt« og da han havde sagt det Vers: »I dine Hænder, Herre, befaler jeg min Aand« (Ps. 31, 2-6), saa overantvordede han sin Sjæl i Englenes Hænder, hvilket skete 300 Aar efter Herrens Lidelse, og med stor Glæde og usigelig Fryd bortbare Englene denne store Mands Sjæl.

Saa kunde Gud sige: »Dagenes Længde vil jeg mætte ham med, og jeg vil lade ham skue min Frelse« (Ps. 91, 16). Ved »Længden« betegnes Evigheden, ved »Dagene« Klarheden, og ved »Mættelsen« Tilfredsstillelsen. Evigheden har ingen Ende; Klarheden kjender ingen Aften, thi der gaar hverken Solen ned eller staar op, men hint Fædreland oplyses af den evige Sols Lys; Mættelsen har ingen Overmættelse. Det hedder: »Jeg vil lade ham skue min Frelse«, Glosse: »At skue er den hele Løn«, hvadsomhelst de Hellige have fortjent i dette Liv: den sidste Løn er den salige Skuen, »og denne Skuen«, siger Bernhard, »er evindeligt Glæde; thi Erkjendelsen skal kvæges ved den fuldkomne Kjenden, Følelsen ved den evige Livsalighed.« Og Augustin siger i 2den Bog om at frygte Gud: »Der skulle vi hvile, skue og elske, der skulle vi elske og lovprise, altid, uden Ende«, og dertil føre os Han, som med Faderen og den Helligaand lever og regjerer, Gud i al Evighed. Amen.

---